

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра початкової освіти

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри

Реєстраційний № _____
« ____ » _____ 2023 р.

_____ Павлик О.А.
(підпис) (прізвище, ініціали)
« ____ » _____ 2023 р.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я
ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЗАСОБАМИ ГРУПОВОГО НАВЧАННЯ

Кваліфікаційна робота
студентки групи ЗПОМ-22
ступеня вищої освіти магістр
спеціальності 013 Початкова освіта
Галінської Наталі Юріївни

Керівник
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти
Кучер Світлана Леонідівна

Оцінка:
Національна шкала
Шкала ECTS ____ Кількість балів

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

Кривий Ріг – 2023

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Галінська Наталя Юріївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	8
1.1. Формування соціальної компетентності як педагогічна проблема.....	8
1.2. Компетентнісний потенціал технологічної освітньої галузі щодо формування соціальних компетентностей учнів.....	17
1.3. Формування соціальної компетентності учнів у Новій українській школі засобами групового навчання.....	20
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ПО ФОРМУВАННЮ СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЗАСОБАМИ ГРУПОВОГО НАВЧАННЯ.....	27
2.1. Стан досліджуваної проблеми в практиці освітнього процесу НУШ і нормативній базі освіти.....	27
2.2. Опис і процедура діагностичного дослідження по виявленню рівня сформованості соціальної компетентності учнів початкової школи.....	32
2.3. Дослідно-експериментальна робота з формування соціальної компетентності учнів на уроках «Я досліджую світ» засобами групового навчання.....	38
2.4. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.....	51
Висновки до розділу 2.....	56
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	61
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогодні в умовах активного реформування вітчизняної сфери освіти в основу державних освітніх стандартів покладено компетентнісний підхід, що характеризується особистісною спрямованістю до кожного здобувача освіти. Так, відповідно до положень Державного стандарту початкової освіти центральною є особистість школяра, яка розвивається в освітньому процесі на засадах компетентнісного підходу [17].

Коли учень приходить до школи, він зустрічається із завданням засвоєння навчального матеріалу та особистісного зростання. Розвиток особистості передбачає готовність та спроможність учнів до самоосвіти та самовизначення, розвинену мотивацію до навчання та активну пізнавальну діяльність, важливість соціальних та міжособистісних відносин, формування ціннісних переконань, що відображають особисті та громадянські сторони участі у діяльності, розвиток соціальних компетенцій, правосвідомість, вміння ставити мету та планувати життя, а також усвідомлення української ідентичності у багатокультурному суспільстві.

Соціальна компетентність молодшого школяра включає знання соціальних норм і правил взаємодії, вміння ефективно спілкуватися з іншими, усвідомлення власних особливостей, які допомагають досягати успіху, прагнення до самореалізації в соціально значущій діяльності, ціннісне ставлення до творчості, себе та інших особистостей. Молодший шкільний вік є ефективним періодом для розвитку соціальної компетентності, оскільки саме у цей період в учнів відбуваються зміни у мотиваційній, когнітивній, емоційній та поведінковій сферах, у способах взаємодії з іншими людьми, у розвитку морального, інтелектуального та фізичного аспектів. Крім того, у дітей молодшого шкільного віку відбувається розвиток свідомого контролю над психічними процесами та підпорядкування своїх мотивів, а також починає проявлятися емоційна реакція на освітній вплив.

Головною діяльністю молодших школярів стає навчання, у процесі якого відбувається засвоєння нових знань, розвиток умінь та навичок, а також збір систематизованої інформації про світ навколо, природу і суспільство. У цьому віці ієрархія мотивів і звичних форм поведінки ще не повністю сформована, що робить можливим найбільш продуктивне впливання на розвиток соціальної компетентності учнів початкових класів.

Одним із ключових навчальних предметів у початковій школі, які забезпечують формування соціальної компетентності у молодших школярів, виступає інтегрований курс «Я досліджую світ», на уроках якого забезпечується формування таких соціальних компетентностей, як співпраця та комунікація, а також здійснюється розвиток емпатії. Учні мають можливість спілкуватися, спільно працювати над проектами, ділитися думками та досвідом, що сприяє розвитку їх соціальних навичок та вмінь.

Водночас, враховуючи суттєві трансформаційні процеси, які відбуваються останніми роками в Україні, спрямовані на необхідність становлення українського суспільства нового формату, яке б розуміло та усвідомлювало свою національно-культурну ідентичність, питання важливості формування соціальної компетентності молодших школярів набуває особливої гостроти та актуальності. Враховуючи актуальність теми та суперечності, які потребують розв'язання у сфері початкової освіти, нами було обрано тему магістерського дослідження: **«Формування соціальних компетентностей молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» засобами групового навчання».**

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити зміст та методи формування соціальних компетентностей учнів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» засобами групового навчання.

Завдання дослідження:

1. Дослідити проблему формування соціальних компетентностей у психолого-педагогічній літературі.

2. Виявити компетентнісний потенціал технологічної освітньої галузі щодо формування соціальних компетентностей учнів початкової школи.

3. Охарактеризувати особливості формування соціальної компетентності учнів у Новій українській школі засобами групового навчання.

4. Дослідити практичний досвід використання групового навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» та оцінити його ефективність у формуванні соціальної компетентності учнів початкової школи.

6. Розробити комплекс форм і методів формування соціальної компетентності учнів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» засобами групового навчання та експериментально перевірити їх ефективність.

Об'єкт дослідження: процес формування компетентностей учнів початкової школи.

Предмет дослідження – формування соціальної компетентності молодших школярів засобами групового навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що рівень сформованості соціальної компетентності учнів початкової школи на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» підвищиться за таких умов:

- застосування відповідних форм і методів групового навчання;
- підбору змісту уроків з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» з урахуванням міжпредметних зв'язків між різними предметами та забезпечення співпраці й комунікації між здобувачами освіти в початковій школі.

Методи дослідження обрані з урахуванням поставленої мети і завдань дослідження, його об'єкта та предмета, зокрема: *теоретичні*: аналіз наукової літератури з педагогіки, психології, методики початкової освіти; синтез, порівняння, індукція, дедукція, аналогія при розгляді ключових понять

дослідження; *емпіричні*: спостереження, бесіда, педагогічний експеримент щодо з'ясування рівнів сформованості соціальної компетентності в учнів початкової школи на уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ»; *статистичні*: середнє значення; порівняння кількісних результатів дослідження для підтвердження ефективності проведеного експерименту.

Практичне значення результатів дослідження. Розроблений та апробований комплекс форм і методів групового навчання для уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ» з формування соціальних компетентностей учнів може бути використаний в педагогічній діяльності вчителів початкової школи, а також під час викладання навчальних курсів студентам у закладах вищої освіти.

Експериментальна база дослідження: Новофедорівська гімназія Казанківської селищної ради Миколаївської області. У загальну вибірку дослідження було включено 40 учнів початкової школи, що навчаються на паралелі 3-х класів.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було презентовано на науково-практичному семінарі «Неперервна освіта у контексті глобалізаційних змін: шляхи подолання контраверсійності» (м. Кривий Ріг, Криворізький державний педагогічний університет, 23 березня 2023 р.) і опубліковано у збірнику наукових праць (Галінська Н. Ю. Засоби формування громадянських та соціальних компетентностей молодших школярів. *Неперервна освіта у контексті глобалізаційних змін: шляхи подолання контраверсійності*: зб. наук. пр. науково-практичного семінару «Педагогічне Криворіжжя» Криворізького державного педагогічного університету, Кривий Ріг, 2023. С.54-55.) [14].

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаної літератури, що нараховує 52 найменування. Робота містить 20 рисунків, 7 таблиць, 5 додатків. Загальний обсяг роботи 75 с.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

1.1. Формування соціальної компетентності як педагогічна проблема

Сучасний освітній процес спрямовано на формування та розвиток особистості учня, здатної інтегруватися у соціум з урахуванням засвоєної у шкільництві культури поведінки, соціальних норм і цінностей, становлення світогляду і самовизначення учнів. Результатом освітнього процесу у сучасній школі є компетентність випускника.

З огляду на це актуалізується питання визначення сутності поняття «компетентність» та «соціальна компетентність».

У сучасному науковому дискурсі існує велика кількість підходів до тлумачення сутності поняття «компетентність». Так, на думку сучасних науковців компетентність є інтегральною якістю особистості, що виявляється у загальній її здатності та готовності до діяльності, заснованої на знаннях та досвіді, які набуті в процесі навчання та соціалізації та орієнтовані на самостійну та успішну участь у діяльності [21].

Ряд дослідників визначають компетентність як володіння людиною відповідною компетенцією, що включає її особистісне ставлення до неї та до предмета діяльності. У цьому контексті компетентність тлумачиться як комплексна характеристика особистості, що відбиває результат суб'єктивного освоєння знань, умінь, навичок, відносин, що виявляється у готовності та здатності приймати відповідальні рішення в автономній соціально-орієнтованій ситуації [34].

У деяких вітчизняних дослідженнях компетентність тлумачиться як оцінна категорія, яка характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності в системі суспільного розвитку праці, маючи на увазі рівень її розвитку, його здатність кваліфіковано приймати адекватні та відповідальні

рішення у проблемних ситуаціях, планувати та вчиняти дії, що призводять до раціонального та успішного досягнення поставлених цілей [16, 41].

Відповідно до положень абзацу 15 статті 1 Закону України «Про освіту», компетентність – це «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [18]. Відтак, компетентність – це якість людини, що характеризується наявністю у неї певних знань, умінь та навичок, що є необхідними для здійснення діяльності у певній сфері.

Аналізуючи зміст Державного стандарту початкової освіти (2018 р.), варто наголосити на тому, що метою початкової ланки освіти в Україні є забезпечення всебічного розвитку дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь у відповідності до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей та потреб, а також формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [17].

Однією з компетентностей, формування якої регламентовано у нормативних документах, що регулюють сферу початкової освіти, є соціальна.

Так, під поняттям «соціальна компетентність» прийнято розуміти систему знань про соціальну дійсність та себе, систему складних соціальних умінь і навичок взаємодії, сценаріїв поведінки в типових соціальних ситуаціях [9].

С. Данилейко у своїх наукових розробках говорить про соціальну компетентність, як про інтегративне особистісне утворення, що включає в себе знання, вміння, навички та здібності, що формуються в процесі соціалізації і дозволяють людині швидко й адекватно адаптуватися в суспільстві та ефективно взаємодіяти із соціальним оточенням [16].

Українська вчена М. Гончарова-Горянська визначає соціальну компетентність, як якість людини, що характеризується вмінням вибрати

правильні соціальні орієнтири та вмінням організувати свою діяльність відповідно до цих орієнтирів [14].

На думку Д. Губаревої, соціальну компетентність слід розглядати як особистісне формування переконань, поглядів, відносин, мотивів, установок на певну поведінку [15].

У наукових дослідженнях можна зустріти визначення поняття «соціальна компетентність», що тлумачиться як психологічний аспект зміцнення психічного здоров'я особистості, що має особливості на різних вікових етапах, визначення якого здійснюється рівнем знань та умінь, якостей особистості, які допомагають їй адаптуватися у суспільстві та сприяють самореалізації [7].

У Державному стандарті початкової освіти (2018 р.) зміст соціальної компетентності розкривається у здатності молодшого школяра виявляти повагу до інших та бути толерантним, уміти налагоджувати конструктивну взаємодію та співпрацю, співчувати та діяти в конфліктних ситуаціях, у тому числі таких, що пов'язаних з різними проявами дискримінації; у дбайливому ставленні до особистого, соціального та фізичного добробуту та здоров'я; здатності дотримувати здорового способу життя; розуміти правила поведінки та спілкування, що визнані як загальноприйняті в різних спільнотах та середовищах, а також у здатності діяти в умовах невизначеності та багатозадачності (абз. 9 п. 7) [17].

Незважаючи на існування різних визначень соціальної компетентності, встановлено, що соціальна компетентність:

- по-перше, відображає взаємодію людини та соціального оточення;
- по-друге, має на увазі сформованість у людини способів міжособистісної взаємодії, які можуть ґрунтуватися на особистому соціальному досвіді, дотримання традицій, установок суспільства або за допомогою отримання знань;

- по-третє, є інтегративною характеристикою, що складається з кількох компонентів;
- по-четверте, має на увазі співвідношення власних цілей та потреб з цілями та потребами іншої особистості, групи людей та соціуму в цілому [6, 7].

З цього випливає, що соціальна компетентність включає в себе:

- 1) усвідомлення необхідності ухвалення норм конкретного соціуму;
- 2) усвідомлення необхідності розширення спеціальних знань та умінь для досягнення високого рівня адаптивності;
- 3) осмислення та адекватна оцінка своїх можливостей у ситуації щодо досягнення передбачуваного результату;
- 4) вміння (здатність, готовність) актуалізувати свій особистісний досвід стосовно конкретної ситуації;
- 5) визначення можливих та найефективніших способів діяльності, варіантів поведінки;
- 6) готовність до прийняття особистої відповідальності за вибір власної поведінки у ситуації соціальної взаємодії [10].

Дослідники сходяться на тому, що в теперішній час соціальна компетентність стає все більш значущою у всіх сферах соціального життя людини, і сама якість соціальної компетентності характеризує людину, що успішно пройшла соціалізацію та здатна до адаптації та самореалізації в умовах сучасного суспільства [24].

Варто наголосити на тому, що дослідники приділяють велику увагу тлумаченню поняття «соціальна компетентність», але не існує єдиного підходу до класифікації видів та складу соціальної компетентності у молодшому шкільному віці. Але, аналізуючи дослідження різних авторів, можна сказати, що соціальна компетентність молодшого школяра – це наявність у нього компонентів, що дозволяють взаємодіяти в суспільстві, (включають знання, вміння і навички суспільної поведінки і діяльності)

Н. Беккер визначає такі види соціальної компетентності: вербальна, комунікативна, соціо-професійна, соціально-психологічна та самоідентифікація (его-компетентність) (рис. 1.1) [5].

Рис. 1.1. Види соціальних компетентностей (Н. Беккер)

Будучи системним явищем, соціальна компетентність має свою структуру.

У літературі можна знайти позицію, де соціальна компетентність складається з таких компонентів:

– мотиваційно-емоційного, що включає ставлення до іншої людини як найвищої цінності, прояв доброти, уваги, турботи, допомоги, милосердя;

– когнітивного, пов'язаного із пізнанням іншої людини, здатністю зрозуміти її особливості, інтереси, потреби, помітити зміни настрою, емоційного стану;

– поведінкового щодо вибору адекватних ситуацій, способів спілкування, етично цінних зразків поведінки [27, 39].

На думку В. Коваленко, у змісті соціальної компетентності молодшого школяра можна виділити індивідуально-особистісний, соціологічний та життєво-футурологічний компонент:

1) *індивідуально-особистісний компонент* – пов'язується з духовним життям людини і включає вміння самостійно будувати ієрархію цінностей, на їх основі здійснювати усвідомлений вибір поведінки, логічно мислити, володіти мовною грамотністю, саморегулювати свої дії;

2) *соціологічний компонент* – пов'язується з функціонуванням особистості системі соціальних норм, суспільних відносин і соціальних інститутів; орієнтує людину на розуміння та засвоєння ціннісно-моральних основ, на прояв цих основ у реальній дійсності;

3) *життєво-футурологічний компонент* – включає сукупність сформованих особистісних вмінь планувати життєвий сценарій, визначати життєвий шлях, вибудовувати життєву перспективу [21].

Узагальнюючи різні наукові підходи науковців щодо структури соціальної компетентності, можна визначити структуру соціальної компетентності молодшого школяра: 1) когнітивний; 2) мотиваційний; 3) діяльнісний (рис. 1.2).

Схарактеризуємо представлені на рис. 1.2 структурні компоненти соціальної компетентності молодшого школяра.

1) Когнітивний компонент – це наявність у молодшого школяра комплексу знань про специфічні особливості взаємодії та сукупність умінь, які забезпечують ефективну взаємодію з людьми.

2) Мотиваційний компонент – це наявність у молодшого школяра потреби взаємодіяти та спілкуватися з іншими людьми, проявляти себе в

соціально схвалюваній діяльності, готовність бути позитивно налаштованим до співрозмовника.

3) Операційно-поведінковий (діяльнісний) – наявність в учня початкової школи сукупності комунікативних умінь, прагнень та вмінь розуміти інших та бути зрозумілими іншими, володіння різними стилями спілкування та вміння їх застосовувати відповідно до ситуації [22].

Рис. 1.2. Структура соціальної компетентності молодшого школяра

Соціальна компетентність може бути розвинена на різному рівні, що зумовило необхідність шкалювання рівнів розвиненості соціальної компетентності. Проблеми виявлення рівнів соціальної компетентності розглядаються в працях А. Тадаєвої, Л. Буяло, О. Юрченко та ін.

У табл. 1.1 представлено трирівневу шкалу розвиненості соціальної компетентності молодшого школяра.

Наведена систематизація структурних компонентів, визначення критеріїв та рівнів соціальної компетентності робить можливим визначати соціальну компетентність молодших школярів. Рівень кожного компонента соціальної компетентності становить рівень розвитку соціальної компетентності [47, 49].

Таблиця 1.1

Розвиток соціальної компетентності молодшого школяра

Рівень розвитку	Характеристика
Високий рівень	Молодший школяр із високим рівнем соціальної компетентності: знайомий із правилами поведінки у різних ситуаціях спілкування; має уявлення про вербальні та невербальні засоби спілкування; має стійку потребу використовувати соціально схвалювані форми спілкування з дорослими та однолітками; може самостійно знайти адекватний спосіб поведінки у конфліктах з дорослими та однолітками; вільно володіє засобами вербального спілкування; часто виявляє ініціативу у спілкуванні з дорослими та однолітками; може адекватно сприймати та оцінювати свої особисті якості; має емоційні прояви адекватні ситуації, але процес емоційної саморегуляції утруднений.
Середній рівень	Молодший школяр із середнім рівнем соціальної компетентності: знайомий з правилами та нормами поведінки у найбільш типових ситуаціях спілкування з оточуючими людьми; має стійку потребу використовувати соціально схвалювані форми спілкування, але виявляється лише у спілкуванні зі значимими йому дорослими і однолітками; мотивом вступу у спілкування є бажання самореалізуватися; може самостійно знайти адекватний спосіб поведінки у конфліктах із однолітками; вільно передати свій задум за допомогою слів; розуміє значення найпоширеніших жестів та використовує їх у спілкуванні; виявляє ініціативу у спілкуванні лише з добре знайомими людьми; адекватно оцінює лише деякі власні якості особистості.
Низький рівень	Молодший школяр із низьким рівнем соціальної компетентності: має фрагментарні уявлення про норми та правила поведінки у суспільстві; має стійку потребу використовувати соціально схвалювані форми спілкування, які у спілкуванні зі значимими йому дорослими; потребує встановлення емоційного контакту із співрозмовником лише у момент сильних емоційних переживань; може самостійно знайти адекватний спосіб поведінки лише в незначних конфліктах з однолітками, часто приймає способи поведінки, що нав'язуються в конфліктній ситуації; досить вільно може передати свій задум за допомогою слів, що розуміє значення деяких жестів; охоче вступає в контакт із дорослими та дітьми, якщо ініціатива виходить з боку; неадекватно оцінює свої особисті якості; робить спроби емоційної саморегуляції

На основі проведеного аналізу поняття та структури соціальної компетентності, можна виділити новоутворення, що сприяють розвитку соціальної компетентності у молодших школярів (рис. 1.3).

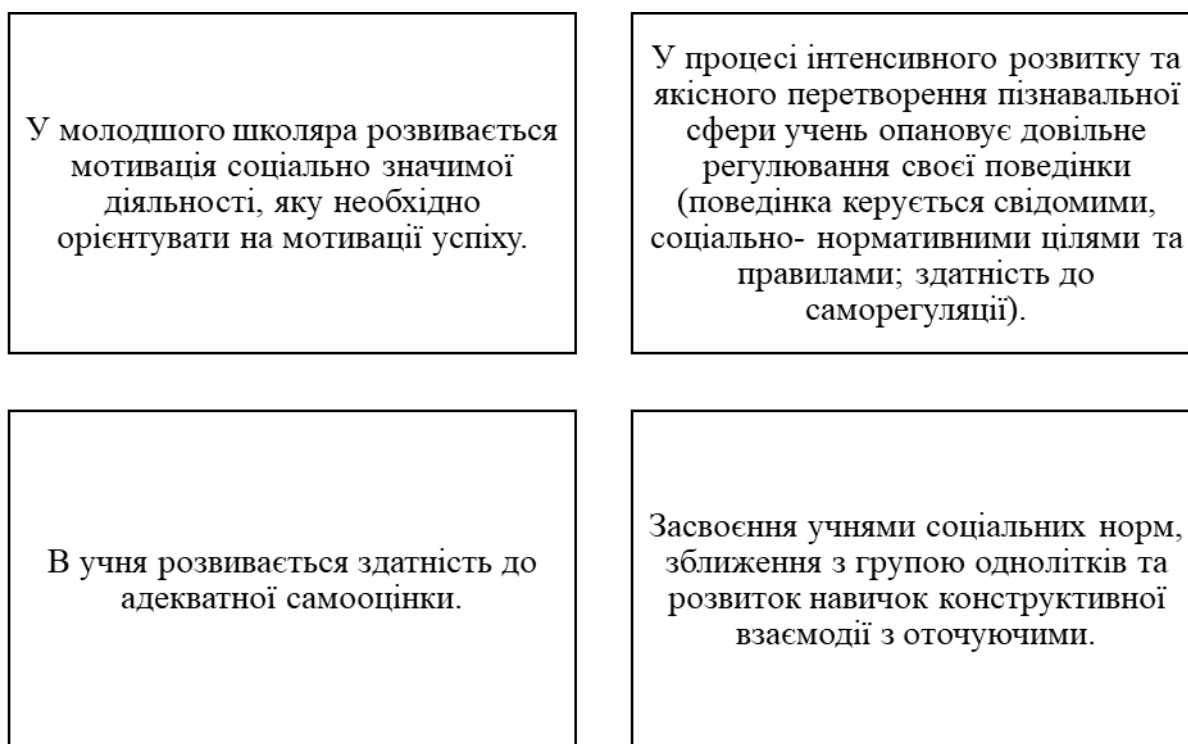

Рис. 1.3. Новоутворення, що сприяють розвитку соціальної компетентності молодшого школяра [15]

Таким чином, на основі аналізу сучасної психолого-педагогічної літератури було встановлено, що: соціальна компетентність – це знання правил взаємодії у суспільстві, вміння діяти згідно з цими правилами та бажання вступати в комунікацію з іншими людьми; це здатність школяра успішно взаємодіяти з однолітками та дорослими, що становить динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення і цінностей [40].

Ряд дослідників виділяє трикомпонентну структуру соціальної компетентності, яка включає в себе: 1) когнітивний компонент (знання норм і правил спілкування та поведінки в суспільстві; знання продуктивних способів взаємодії в діяльності; знання власних особистісних особливостей, що сприяють досягненню успіху); 2) мотиваційний компонент (прагнення до прояву себе в соціально схвалюваній діяльності; переважання мотивів

досягнення; успіху, цінність творчості; ціннісне ставлення до себе та іншої особистості); 3) діяльнісний (сформованість навичок та способів соціально значущої діяльності; вміння спілкування та взаємодії у різних видах діяльності; навички емоційної саморегуляції; володіння засобами організації своєї поведінки; навички проблемно-дозвільної поведінки) [22, 36, 40].

Отже, в літературі питання тлумачення змісту соціальної компетентності в початковій школі висвітлено доволі широко, але воно не має однозначно визнаного трактування серед науковців.

1.2. Компетентнісний потенціал технологічної освітньої галузі щодо формування соціальних компетентностей учнів

Однією з головних завдань удосконалення сучасної освіти в Україні стає завдання формування та розвитку соціальної компетентності особистості молодшого школяра, в основу якої покладено знання про суспільство, правила та способи поведінки в ньому та вміння застосовувати їх у практичній діяльності. Соціальна компетентність молодшого школяра визначається тим, наскільки він обізнаний про відомості про світ, країну, регіон, соціальні інститути, школу, сім'ю, про особливості взаємодії людей, традиції, норми та правила поведінки.

В сучасній школі початкової ланки реалізація процесу формування соціальних компетентностей здійснюється на уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ», який поєднує в собі багато освітніх галузей, серед яких особливо важливу роль відіграє технологічна освітня галузь, спрямована на долучення учнів до праці, традицій та культури українського народу тощо [44].

Так, на сьогодні освітній процес у початковій школі здійснюється у відповідності до двох типових освітніх програм: Типової освітньої програми початкової освіти, розробленої під керівництвом О. Савченко [43], та Типової

освітньої програми початкової освіти, розробленої під керівництвом Р. Шияна [44].

На основі проведеного аналізу змісту технологічної освітньої галузі (ТЕО) в Типових освітніх програмах для 1-2 та 3-4 класу, розроблених під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна, було встановлено, що в обох типових програмах автори передбачили в 1 класі по 1 годині (45 хв.) на тиждень уроків, віднесених до ТЕО, в 2 класі в НУШ1 – по 2 години (90 хв.) на тиждень. В 3-4 класах в обох типових програмах передбачено по 1 годині (45 хв) на тиждень уроків, віднесених до ТЕО [43, 44].

Реалізація технологічної освітньої галузі здійснюється через два інтегровані курси, а саме: «Дизайн і технології» та «Я досліджую світ». Звертаючись до аналізу Типових освітніх програм О. Савченко та Р. Шияна, можна зазначити, що мета ТЕО в обох освітніх програмах полягає у розвитку особистості дитини засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових компетентностей, необхідних для розв'язання життєвих проблем у взаємодії з іншими, культурного й національного самовираження.

Досягнення передбачає виконання таких завдань: 1) формування допитливості, цілісного уявлення про матеріальне і нематеріальне виробництво; 2) виховання естетично-ціннісного ставлення до традицій українського народу в праці, декоративно-ужитковому мистецтві; 3) набуття досвіду поетапного створення корисних і естетичних виробів у партнерській взаємодії: від задуму до його втілення в матеріалах; 4) вироблення навичок раціонального використання матеріалів, безпечного застосування традиційних та сучасних технологій; 5) формування культури праці, прагнення удосконалювати процес і результати проєктно-технологічної діяльності, свій життєвий простір [43, 44].

Однією з головних умов проведення уроків з «Дизайну та технологій» та «Я досліджую світ» в рамках НУШ 1 та НУШ 2 є виготовлення корисного й естетичного виробу – індивідуально, в парі або в групі, оцінювання і

презентація результатів навчання. При цьому спільною рисою для обох типових освітніх програм є те, що в основу технологічної освітньої галузі покладено практичну діяльність учнів, тобто на кожному уроці передбачається виконання практичної роботи [20].

У формуванні соціальних компетентностей учнів початкової школи особливу роль відіграють уроки з інтегрованого курсу «Я досліджую світ», оскільки в рамках реалізації технологічної освітньої галузі можуть допомогти учням розуміти особливості проживання людини в певному суспільстві, дотримуватися його традицій, правил та норм поведінки тощо. Наприклад, під час вивчення тем: «Які правила в сім'ї», «Сімейний бюджет» учні мають змогу зрозуміти особливості побудови бюджету сім'ї; теми «Традиції та свята», «Чим славетна Україна», «Національні страви України» дають змогу не лише відчувати себе громадянином своєї держави, але й соціально компетентною особистістю, яка вміє готуватися до свят, дотримуватися традицій та ін. [37].

На уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у межах технологічної освітньої галузі проходить формування соціальної компетентності, що може відбуватися за умов [1, 4, 32]:

1) міжпредметних зв'язків між різними навчальними предметами, («стирається межа» між ними). Наприклад, під час вивчення особливостей національної кухні в певній країні учні можуть одночасно зануритися в елементи географії та історії, культури та економіки, трудового навчання, що, у свою чергу, допомагає учням початкової школи отримати більш повне та комплексне уявлення про світ навколо них, про інші країни та народи, їх традиції та особливості життя в суспільстві;

2) розвитку культурної компетентності молодших школярів, що знаходить свій прояв у долученні учнів до виготовлення виробів, приготування страв національної кухні певної країни, що, у свою чергу, надає школярам можливість досліджувати традиції, звичаї, та кулінарні

практики як своєї країни, так й інших культур. Це сприяє культурному розумінню, міжкультурній толерантності та сприйняттю різноманітності;

3) забезпечення співпраці та комунікації між школярами, оскільки інтегрований курс «Я досліджую світ» стимулює взаємодію між учнями. Наприклад, вони можуть працювати в групах під час створення презентації на задану тему або підготовки творчого проєкту («Кулінарні традиції Італії», «Борщ – улюблена страва українців» тощо), обмінюватись цікавими творчими ідеями, спостереженнями та дослідженнями. Все це розвиває навички комунікації, співпраці, лідерства та взаємодії з іншими людьми.

Таким чином, інтегрований курс «Я досліджую світ» як складова технологічної освітньої галузі має великий компетентісний потенціал та є ефективним та дієвим інструментом у формуванні соціальних компетентностей молодших школярів, оскільки сучасні технології надають нові можливості для покращення спілкування, співпраці та розвитку соціальних навичок.

1.3. Формування соціальної компетентності учнів у Новій українській школі засобами групового навчання

На сьогодні в умовах реалізації Концепції Нової української школи сучасна освіта сприймається як процес, який реалізує педагогіку партнерства та співробітництва, становлення самостійного та відповідального учня. Однією з основних умов створення та реалізації нової моделі освітнього процесу є готовність до відмови від традиційної вчительської позиції – передачі готових знань. Так, зокрема, вчитель повинен володіти технологіями становлення навчального співтовариства класу через різні форми навчальної співпраці, супроводження учня у самостійному просуванні у предметі [37].

Для того, щоб у молодших школярів було сформовано мотивацію на досягнення успіхів, довільність, позитивне ставлення до себе, висока самооцінка та здатність до конструктивної поведінки у важких ситуаціях, потрібно здійснювати діяльність з розвитку соціальної компетентності, а особливо на уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» з використанням різних групових засобів навчання.

Відповідно до Українського педагогічного словника, «групова форма роботи на уроці» – це форма організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці, що передбачає функціонування різних малих груп, які працюють як над загальними, так і над специфічними завданнями педагога [14].

Сучасні дослідники трактують групову форму організації навчальної діяльності як форму організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою. За такої організації навчання вчитель керує роботою кожного учня опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Групове навчання відкриває для учнів можливості співпраці зі своїми ровесниками, дозволяє реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню учнями високих результатів засвоєння знань та формування вмінь [2].

Групове навчання – це повноцінна самостійна форма організації навчання. Унікальність групового навчання забезпечується такими його ознаками, як безпосередня взаємодія між учнями (учні виконують навчальне завдання спільно у складі малої групи) та опосередковане керівництво діяльністю учня з боку вчителя. Педагог керує роботою всієї групи загалом: пред'являє їй завдання, інструкцію щодо його виконання, оцінює результати роботи групи. При цьому керівництво ж діяльністю кожного учня здійснюється самими дітьми всередині групи [26].

У зв'язку з цим значення групової роботи на уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі важко переоцінити, оскільки вона активізує процес навчання школярів; створює широку базу для

теоретичних узагальнень; забезпечує умови для оволодіння школярами такими складними регулятивними універсальними навчальними діями, як постановка цілей, контроль, оцінка [4].

Великий розвивальний потенціал групового навчання тоді, коли молодший школяр стає важливим учасником спільної справи, адже від його роботи на уроці або в спільній діяльності залежить результат всієї групи [7]. В умовах спільної діяльності молодший школяр ефективно опановує навчальну діяльність і накопичує передумови переходу на наступний щабель у розвитку – організації індивідуальної самостійної навчальної діяльності, а також у нього формуються необхідні соціальні уміння та навички.

При якісному аналізі взаємодій учнів виділяють два показники ефективного групового навчання молодших школярів, зокрема на уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» [32, 46]:

1. *Незалежність від дорослого.* Вчитель організує роботу, «запускає» та дає змогу учням працювати самостійно (на відміну від фронтального навчання, у якому вчитель спонукає, направляє, контролює, оцінює та ін.). При цьому молодші школярі звертаються до вчителів дуже рідко – у крайніх ситуаціях. Таким чином, змінюються відносини «учень–учитель»: учні не прагнуть постійної співпраці з дорослим, а працюють самостійно. Можна відзначити, що учні звертаються до вчителя не як до керівника, а як до партнера, що, у свою чергу, забезпечує урахування позиції партнера, його погляду, сприяє децентралізації. Усе це призводить до рефлексивних дій.

2. *Звернення учнів не так на результат, як на спосіб своїх дій та дій партнера.* Тут особлива увага належить забезпеченню високого мотиваційного рівня учасників кооперації, що особливо є помітним зі слабкими учнями – вони стають більш активними та зацікавленими у виконанні групових творчих або пошукових завдань на уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

На рис. 1.4. представлені різні форми групової взаємодії на уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

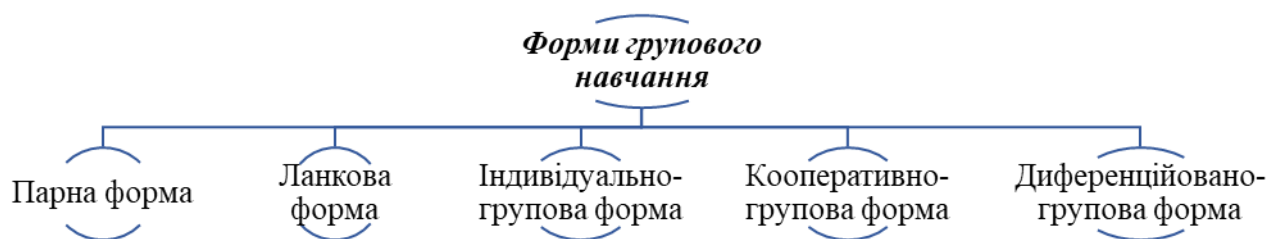

Рис. 1.4. Види форм групового навчання

Розкриємо зміст особливостей проведення групових форм навчання, представлених на рис. 1.4. [25, 35].

1. Парна форма навчання – передбачає, що двом учням надається певна частина роботи, яку вони повинні виконати спільно (вдвох). Цю форму навчання використовують задля досягнення конкретно визначеної дидактичної мети (наприклад, засвоїти, закріплити, перевірити знання з вивченої теми «Ґрунти», «Національні символи України» тощо).

2. Кооперативно-групове навчання – це форма організації навчання в малих групах учнів, який об’єднано спільною навчальною метою. Керівництво роботою кожного учня здійснює вчитель опосередковано через надані завдання, якими спрямовується діяльність молодших школярів у групі. Так, зокрема, під час виконання частини спільної для всього класу мети, групі слід презентувати та захистити виконане завдання в процесі колективного обговорення. Наприклад, результати проведеного дослідження з водою або вирощення кристалів в домашніх умовах у межах творчо-дослідницького проєкту «Мої кристалики» тощо. Передбачається, що головні підсумки такого обговорення вважаються надбанням усього класу та повинні бути записані всіма учнями, присутніми на уроці.

3. Диференційовано-групове навчання – полягає в організації роботи учнівських груп, які мають різні навчальні можливості. При цьому передбачається, що завдання по темі інтегрованого курсу «Я досліджую світ» повинні диференціюватися у відповідності до рівня складності або за кількістю. Наприклад, «сильні учні» виконують презентацію до дослідницького проєкту «Годівнички для птахів» (збирають всі матеріали з

інших груп, узагальнюють та презентують все у відеопрезентації за допомогою використання програми Power Point, у той час, як «слабша група учнів» можуть виконати завдання «Підберіть каталог перелітних птахів», «Знайдіть опис птахів...» тощо.

4. Ланкова форма групового навчання – передбачає організацію навчальної діяльності у постійних малих учнівських групах, які керуються лідерами. Учні працюють над єдиним завданням.

5. Індивідуально-групове навчання – передбачає розподіл навчальної роботи між членами групи, коли кожен член групи виконує частину спільного завдання. Підсумок виконання спочатку обговорюється і оцінюється в групі, а потім виносяться на розгляд усього класу та вчителя.

Залежно від змісту та мети навчання можливі такі варіанти організації роботи груп [44, 37]:

- 1) «Діалог», суть якого полягає у спільному пошуку групами узгодженого рішення.
- 2) «Синтез думок» - схожий за метою та початковою фазою з попереднім варіантом групової роботи, проте після об'єднання в робочі групи й виконання завдання учні не роблять записів на дошці (комп'ютері), а передають свій варіант іншим групам, які доповнюють його своїми думками, підкреслюють те, із чим не погоджуються.
- 3) «Спільний проєкт» - має аналогічну мету та об'єднання в групи, що й «Діалог», проте завдання, які отримують групи, різного змісту та висвітлюють проблему з різних боків
- 4) «Пошук інформації» - передбачає здійснення командного пошуку інформації, що доповнює раніше прочитану лекцію або наданий вчителем навчальний матеріал на попередньому уроці, або домашнього завдання, а потім відповіді на запитання.
- 5) «Коло ідей» - передбачає вирішення гострих суперечливих питань, створення списку ідей та залучення всіх учнів до обговорення поставленого питання.
- 6) «Акваріум» - є формою діяльності учнів у малих групах, ефективна для розвитку навичок спілкування, удосконалення вміння дискутувати та аргументувати свою думку.
- 7) Прийом «Зигзаг» є вивченням та систематизацією великого за обсягом матеріалу. Для цього потрібно спочатку розбити текст на смислові

уривки для взаємонавчання. Кількість уривків має збігатися з кількістю членів груп. Наприклад, якщо текст розбитий на 5 смислових уривків, то в групах повинно бути по 5 осіб.

8) Прийом «Полювання за скарбами» - передбачає, що вчитель складає запитання, які можуть вимагати від учнів як знання фактів, так і осмислення чи розуміння. Учень або група повинні відповісти на запитання, використовуючи ресурси Інтернету, додаткову літературу, підручник тощо.

Таким чином, групова форма організації навчання – це спосіб організації учнів, що характеризується наявністю безпосередньої взаємодії між учнями, сприяє успішності засвоєння навчального матеріалу, формує універсальні навчальні дії та сприятливо позначається на взаєминах школярів [33].

Встановлено, що групове навчання є ефективним засобом формування соціальної компетентності учнів початкової школи в умовах реалізації Концепції Нової української школи, оскільки групова робота: 1) активізує навчання школярів, створюючи широку наочно чуттєву базу для теоретичних узагальнень, забезпечує умови для оволодіння молодшими школярами такими складними вміннями, як цілепокладання, контроль, оцінка; 2) сприяє засвоєнню молодшими школярами способів дії групи як під безпосереднім керівництвом і контролем з боку вчителя, так і формувати функціонально-рольові відносини у структурі організаційно-ділового компонента групи; 3) сприяє розвитку різноманітних навичок співпраці, комунікації та взаємодії з іншими, налагодженню командної роботи; 4) забезпечує виховання толерантності та поваги до поглядів, думок та інтересів інших учасників групи; 5) забезпечує вирішення конфліктів та навчає побудові компромісів; 6) сприяє розвитку лідерських якостей учнів початкової школи [25].

Висновки до розділу 1

Аналіз літератури з проблеми дослідження показав наявність значної кількості сучасних праць, що розкривають тему соціальної компетентності та

її зв'язку з груповими технологіями навчання. У цих роботах підкреслюється, що сучасна освіта спрямована на розвиток особистості, здатної інтегруватися в соціум, з урахуванням засвоєних соціальних норм і цінностей. Різні автори та нормативні документи пропонують варіації для визначення поняття соціальної компетентності, підкреслюючи її значення для успішної соціалізації учнів початкової школи. Вказується, що соціальна компетентність включає знання про соціальну реальність, вміння взаємодіяти в соціальних ситуаціях та адаптуватися у суспільстві.

У роботі підкреслюється важливість інтегрованих курсів, таких як «Я досліджую світ», у розвитку особистості дитини, зокрема через ознайомлення з різними культурами, традиціями і соціальними нормами. Технологічна освітня галузь включає різні види діяльності, які сприяють розвитку критичного мислення, творчості та соціальної взаємодії, що є ключовими для формування соціально компетентної особистості.

Зроблено акцент на важливості групового навчання у формуванні соціальної компетентності учнів в контексті концепції Нової української школи. Групова форма роботи на уроках, особливо в інтегрованому курсі «Я досліджую світ», сприяє розвитку важливих соціальних умінь та навичок, таких як комунікація, співпраця, самостійність та відповідальність. Акцент робиться на тому, що вчителі відіграють роль фасилітаторів, а не просто передавачів знань, стимулюючи учнів до самостійної роботи і взаємодії. Ефективність групового навчання полягає в тому, що учні вчаться працювати разом, розвиваючи критичне мислення та творчий підхід до вирішення проблем, а також набувають досвіду взаємодії та партнерства, що є ключовими аспектами соціальної компетентності.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ПО ФОРМУВАННЮ СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЗАСОБАМИ ГРУПОВОГО НАВЧАННЯ

2.1. Стан досліджуваної проблеми в практиці освітнього процесу НУШ і нормативній базі освіти

Для оцінки поточного стану вивчення проблеми в шкільному освітньому процесі, ми провели аналіз Державного стандарту початкової освіти, типових освітніх програм, а також інших методичних матеріалів, що використовуються в практиці роботи сучасних вчителів-практиків. На основі отриманих результатів ми зробили висновок про важливість та актуальність розвитку соціальної компетентності у молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

В Державному стандарті початкової освіти визначається, що компетентність є здібністю, яка розвивається в ході навчального процесу і об'єднує в собі знання, досвід, цінності та ставлення, що можуть бути застосовані в реальних життєвих ситуаціях [17]. Підхід до компетентностей, як загальних, так і спеціалізованих, також представлений у Типових освітніх програмах для початкових класів загальноосвітніх шкіл, розроблених під керівництвом українських методистів О. Савченко та Р. Шияна [43, 44].

В сучасній початковій освіті ключову роль відіграє формування соціальних компетентностей здобувачів освіти. В практиці роботи початкової школи цей запит добре реалізується в рамках викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», який одночасно охоплює матеріали декількох освітніх галузей. В залежності від обраної освітньої програми, цей курс може включати три галузі: природничу, громадянську та історичну, соціальну та здоров'язбережувальну (за програмою О. Савченко) [43], або сім галузей: природничу, технологічну, соціальну та здоров'язбережувальну,

громадянську та історичну, інформаційну, частково мовно-літературну і математичну (за програмою Р. Шияна) [44].

Вивчення програм і підручників до інтегрованого курсу «Я досліджую світ» виявило, що вони містять значні можливості для розвитку соціальної компетентності серед молодших школярів. Вчителі-практики відмічають, що на заняттях з цього предмету діти отримують достатньо теоретичних знань про норми та правила поведінки, які у подальшому активно застосовують на практиці. При веденні уроків «Я досліджую світ» вчителі використовують методи, які поєднують активну інтелектуальну та практичну діяльність учнів: етичні бесіди з елементами інсценізації, драматизації, ігрові техніки, аналіз ситуацій морального характеру, особистого досвіду, систему тренінгових вправ та колективно-творчі завдання. Важливий акцент робиться на емоційному відгуку дітей, це допомагає їм відчувати духовне задоволення від гідних вчинків і формує розуміння наслідки негідної поведінки та емоцій, що виникають у постраждалих від їх потенційних образ.

Аналізуючи якість завдань на розвиток соціальної компетентності молодших школярів через групову взаємодію у рекомендованих для роботи в сучасних закладах освіти підручниках ми відмітили, що такі завдання є в наявності і як правило присутні у темах проєктів. Наприклад, у підручнику для 3 класу «Я досліджую світ» (М. Корнієнко, І. Крамаровська, І. Зарецька, 2020 р.) проєкт «Сад на підвіконні» (рис. 2.1.) передбачає завдання на групову взаємодію із акцентом на формування соціальної компетентності [23].

ПРОЄКТ «САД НА ПІДВІКОННІ»

Мета проєкту: утворити сад із кімнатних рослин, навчитися доглядати за ним.

Порядок виконання

1. Визначте терміни виконання проєкту. Об'єднайтеся в групи.
2. Розподіліть обов'язки. Виконайте завдання.

Група	Завдання
Шукачі	1. З'ясувати, які рослини є на підвіконні в класі. 2. Оформити таблички з назвами рослин.
Дослідники	1. Дізнатися, як слід розмістити рослини на підвіконні. 2. З'ясувати, як поливати рослини, скласти графік поливу.
Дизайнери	1. Прикрасити горщики за власним задумом. 2. Виготовити серветки під горщики в техніці витинанки.

Рис. 2.1. Фрагмент завдання з підручника «Я досліджую світ» (М. Корнієнко, І. Зарецької)

Схожі за структурою, але різні за змістом типи завдань зустрічаються і в інших проектах, що пропонуються молодшим школярам авторами даного підручника. Як приклад, можна навести теми «Наші домашні улюбленці» та «Рудий кіт та його друзі» (рис. 2.2).

 <p>ПРОЄКТ «НАШІ ДОМАШНІ УЛЮБЛЕНЦІ»</p> <p>Мета проєкту: скласти розповідь про своїх домашніх тварин; з'ясувати, як доглядати за ними.</p> <p>Порядок виконання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Об'єднайтеся в групи по 5–7 учасників. 2 Обговоріть у групах: <ul style="list-style-type: none"> • яких домашніх улюбленців ви маєте або мрієте мати; • яких правил догляду за ними потрібно дотримуватися; • яку інформацію і як ви отримуєте від своїх улюбленців. <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-top: 10px;"> <p>ПОРАДИ ЩОДО ДОГЛЯДУ ЗА ДОМАШНИМИ ТВАРИНАМИ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Облаштуй домашньому улюбленцю своє місце (домівку). 2) Правильно годуй його, давай свіжу воду. 3) Слідкуй за чистотою, прибирай. 4) Спілкуйся з ним і люби його. </div> <ol style="list-style-type: none"> 3 Складіть цікаву розповідь про свого улюбленця, як він сприймає та передає інформацію. 4 Створіть об'ємну фігурку свого домашнього улюбленця, користуючись поданим зразком. 	<p>ПРОЄКТ «РУДИЙ КІТ І ЙОГО ДРУЗІ»</p> <p>Порядок виконання</p> <p>Визначаємо тему, мету і результат проєкту На цьому етапі слід обговорити тему й мету проєкту, його результат (наприклад, мультфільм), термін виконання (2 тижні).</p> <p>Склади план проєкту, зазнач терміни виконання кожного етапу.</p> <p>Розробляємо інформаційну модель У сценарії потрібно описати дії кожного виконавця.</p> <p>Ідея сценарію. На сцену з різних боків виходять персонажі мультфільму, вітаються. Потім кожний «будує» (малює певним кольором) якусь частину будинку (стіни, дах, вікна, двері). Ось будинок створений, чути оплески. Усі радіють.</p> <p>Додай до сценарію деталі (на небі з'являється сонечко; зацвітають квіти тощо).</p>
--	--

Рис. 2.2. Фрагменти завдань з підручника «Я досліджую світ» (М. Корнієнко, І. Зарецької)

Варіанти таких завдань можна знайти й у підручнику для 3 класу «Я досліджую світ», який має інший авторський склад (В. Вдовенко, Н. Котелянець,, О. Агеєва. 2020 р.). Як приклад, можна навести завдання у темі «Якими способами подають повідомлення» і «Поняття про мережу Інтернет» [11]. Тут автори підручника пропонують учням ситуації на обговорення, які ілюструють різні аспекти життя і передбачають обговорення через яке у молодших школярів буде формуватися комплекс умінь, що входять у категорію соціальної компетентності (рис. 2.3.).

 <p>3. Якими способами подають повідомлення</p> <p>Пригадай, які дії можна виконувати з інформацією.</p> <p>Доповни речення, вибравши потрібне слово, написане в дужках.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Катруся зателефонувала бабусі й розповіла, як провела вихідні. Вона (сприйняла, зберегла, передала, обробила) інформацію. 2. Дмитро побачив у парку сову та сфотографував її. Він (зберіг, передав, обробив) інформацію. 3. На уроці математики Оксана прочитала умову задачі та склала до неї короткий запис. Вона (передала, зберегла, обробила, сприйняла) інформацію. 4. Увечері Петро переглянув по телевізору мультфільм. Він (зберіг, сприйняв, передав, обробив) інформацію. 	 <p>Поміркуй, які ще небезпеки, крім вірусів, чатують на тебе в мережі «Інтернет». Яких правил потрібно дотримуватися, щоб їх уникнути?</p> <p>Обговоріть з однокласниками й однокласницями, як потрібно безпечно діяти в кожній із поданих ситуацій.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Твій новий знайомий, з яким ти потоваришував (потоваришувала) в інтернеті, надіслав тобі файл і просить його відкрити. 2. Твій новий друг з інтернету просить надіслати своє фото. 3. Твої нові друзі з інтернету запрошують тебе зустрітись у парку.
---	---

Рис. 2.3. Фрагменти завдань з підручника «Я досліджую світ» ((В. Вдовенко, Н. Котелянець,, О. Агеєва)

Всі ці завдання спрямовані на розвиток соціальної компетентності у молодших школярів. Працюючи разом у колективі, вони вчаться [3, 8, 12]:

- встановлювати взаємодію один з одним;
- розподіляти ролі та обов'язки між членами команди;
- нести відповідальність не лише за особисті дії та завдання, а й за результати всієї команди;
- користуватися мультимедійними технологіями під час підготовки до уроку, працюючи у групі та розподіляючи завдання;
- аналізувати та оцінювати власну працю та внесок кожного учасника групи;
- оцінювати представлені ситуації чи інформацію та робити висновки, використовуючи усну форму чи схеми.

У цілому, аналізуючи варіанти рекомендованих для роботи підручників, можемо узагальнити, що питання формування соціальної компетентності там підіймаються, як прямо, так і опосередковано, але при цьому актуальність має питання розширення спектру завдань спрямованих на залучення методів групової взаємодії, що ще більше підсилить цей процес.

Для визначення стану досліджуваної проблеми у практиці роботи вчителів в системі НУШ нами було проведено діагностичне опитування вчителів практиків м. Кривого Рогу з двох освітніх закладів (Криворізька гімназія № 16, Криворізька гімназія № 108). У результаті, узагальнюючи їх відповіді ми визначили показники за якими сучасні вчителі-практики характеризують соціальну компетентність учнів молодшого шкільного віку. Усього було визначено 10 показників:

1. Вміння приймати соціальні правила і формувати власну поведінку відповідно до них;
2. Вибір соціальних ролей, що сприяють особистісному розвитку, відповідальна поведінка, врахування очікувань інших і власних можливостей;
3. Розуміння та виконання своїх прав і обов'язків;
4. Врахування думок інших, визнання їхніх бажань та інтересів, цінування сильних сторін інших;

5. Адаптація до комунікації з різними людьми, адекватна реакція на їхні слова та дії, вміння вислуховувати та домовлятися;
6. Гнучкість у сприйнятті нового та пристосування до вимог соціальних груп, зберігаючи при цьому особистісну індивідуальність; прояв емпатії, толерантності, співчуття та радості за інших;
7. Встановлення гармонійних відносин з однолітками та дорослими, уникнення або мирне вирішення конфліктів, утримання від образливих слів та агресивних дій;
8. Оптимістичне ставлення до проблем та їх подолання, витримка в стресових ситуаціях;
9. Здатність до самостійної відповідальності, ініціювання допомоги іншим; контроль та регуляція власної поведінки, уникнення негативних проявів;
10. Володіння мовленнєвим етикетом, ініціативність та культура спілкування; здатність тримати дистанцію, розуміти межі прийнятної поведінки.

Аналіз практичного досвіду вчителів початкових класів показав, що всі з них в тій чи іншій мірі, але використовують у своїй роботі методи групового навчання для формування соціальної компетентності учнів.

Зокрема, вчитель початкових класів Криворізької гімназії № 16 Хозяйонок Лідія Олегівна на уроках «Я досліджую світ» активно долучає дітей до сюжетно-рольових ігор, що спрямовані на здобуття практичного досвіду через гру. У форматі групової взаємодії сюжетно-рольові ігри служать засобом апробації соціальних ролей, які діти можуть виконувати у майбутньому; також ці ігри використовуються для розвитку конкретних навичок поведінки. Вони імітують реальні ситуації, дозволяючи учасникам діяти в умовах, максимально наближених до реальності.

Хозяйонок Л.О. відмічає, що кожен сценарій гри повинен містити конкретну ідею, яка слугуватиме напрямом для регулювання поведінки молодших школярів. На уроках «Я досліджую світ» для розвитку соціальної

компетенції учнів через групову взаємодію вона використовує такі ігри як: «Одного разу у гостях», «Ми ідемо у театр», «Як живеться в бібліотеці», «У нашому автобусі» та ін. Вчитель відмічає, що такі форми роботи із залученням групової взаємодії допомагають школярам краще освоїти правила етикету для застосування їх у реальних життєвих обставинах.

Вчитель початкових класів Криворізької гімназії № 108 Таран Ірина Іванівна, відмічає, що використання групової взаємодії на уроках в НУШ дає можливість учням вчитися діалогічному мовленню, опанувати засоби вербального та невербального спілкування, розвивати навички координації власних дій та думок з потребами однолітків, а також вдосконалювати особистісні якості та формувати ціннісне ставлення до себе та світу навколо.

Отже, результати аналізу стану досліджуваної проблеми в практиці освітнього процесу НУШ і нормативній базі освіти можна побачити, що питання формування соціальної компетентності молодших школярів під час вивчення курсу «Я досліджую світ» активно піднімається в нормативно-правових документах рекомендованих МОН і реалізується вчителями-практиками під час їх безпосередньої роботи з молодшими школярами на своїх уроках.

2.2. Опис і процедура діагностичного дослідження по виявленню рівня сформованості соціальної компетентності учнів початкової школи

Для уточнення результатів теоретичного аналізу проблеми представленої у першому розділі кваліфікаційної роботи, нами була проведена дослідно-експериментальна робота, яка охоплювала три послідовні етапи: 1) Діагностичний (визначення рівня сформованості соціальної компетентності у молодших школярів); 2) Формувальний (розробка і впровадження розвивальної програми із залученням технік групової взаємодії); 3) Інтерпретаційний (порівняльний аналіз отриманих даних до та після впровадження розвивальної програми).

На першому етапі діагностичного дослідження нами були обрані діагностичні методики спрямовані на визначення наявного рівня сформованості соціальної компетентності в учнів початкової школи. Для цього була детально проаналізована методична література і обрані відповідні методики, що підходили за критеріями валідності, надійності, відповідності віковим нормам та іншим психометричним характеристикам.

Процедура діагностичного дослідження була ретельно спланована та проведена згідно з узгодженим планом. Під час планування ми врахували такі фактори, як форма проведення (групова чи індивідуальна), розмір групи, умови проведення (приміщення, освітлення, розташування тощо), підготовку бланків відповідей та інших матеріалів, контроль часу виконання завдань, порядок виконання завдань, встановлення контакту з респондентами, особливості інструктажу та контроль за дотриманням інструкцій до діагностичних методик.

У ході розробки плану діагностичного дослідження нами були визначені критерії та показники, які характеризують рівень соціальної компетентності у молодших школярів:

1. Мотиваційно-ціннісний критерій (включає мотиви вибору друзів та позитивне ставлення до інших людей);
2. Когнітивно-діяльнісний критерій (охоплює знання про основні моральні норми і правила поведінки у сім'ї, колективі та суспільстві, а також методи їх дотримання; розуміння прав та обов'язків, а також суті соціальних ролей);
3. Комунікативний критерій (визначається здатністю до ефективної комунікативної взаємодії та умінням досягати згоди у спілкуванні).

У відповідності до кожного з визначених критеріїв була підібрана діагностична методика, що в результаті дало можливість визначитися з переліком діагностичних методик задіяних у ході експериментальної роботи:

- 1) Діагностична методика Є. Перелигіної, І. Фішман; 2) Діагностична

методика Г. Беспалової; 3) Діагностична методика В. Синявського, Б. Федоришина.

Експериментальною базою для проведення констатувального і формувального експерименту була Новофедорівська гімназія Казанківської селищної ради Миколаївської області. Респондентами стали учні паралелі 3-х класів. Усього вибірка була сформована з 40 учнів початкових класів. Учні 3-А класу увійшли до експериментальної групи (N = 21), а учні 3-Б класу були включені до контрольної групи (N=19).

На першому етапі діагностичного дослідження ми визначали сформованість мотиваційно-ціннісного критерію сформованості соціальної компетентності молодших школярів. З цією метою була проведена методика Є. Перелигіної, І. Фішман (Додаток А).

У відповідності до змісту методики було визначено три рівні сформованості соціальної компетенції учнів 3-х класів: високий, середній, низький.

Результати первинної діагностики даних (рис. 2.4.) показали, що високий рівень соціальної компетенції за мотиваційно-ціннісним критерієм мають лише 15% учнів паралелі 3-х класів.

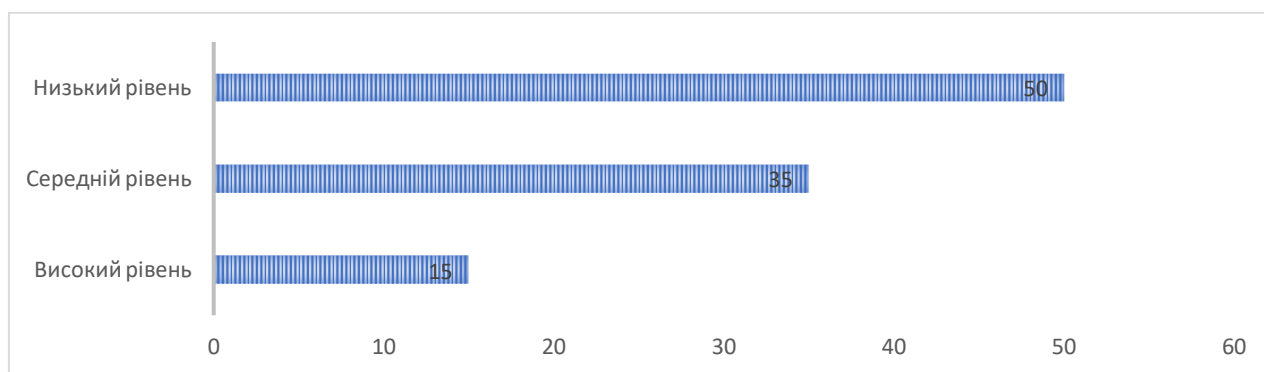

Рис. 2.4. Результати діагностики учнів паралелі 3-х класів за методикою Є. Перелигіної, І. Фішман

Отримані статистичні дані (табл. 2.1.) свідчить про те, що невелика частина молодших школярів, що були включені у діагностичну вибірку, мають добре розвинену соціальну компетентність. Середній рівень мають

35% учнів початкової школи. Це може свідчити про те, що більшість з них мають базовий рівень соціальної компетентності, але можливо потребують її подальшого розвитку та підтримки. Показовими для нашого дослідження стали дані по низькому рівню сформованості відповідної компетентності. Цей рівень мають 50% всіх опитаних респондентів. Ця значна частка молодших школярів потребує додаткової уваги та розвитку у напрямку формування соціальної компетентності.

Таблиця 2.1.

Результати діагностики в контрольній та експериментальній групі молодших школярів за методикою Є. Перелигіної, І. Фішман

Рівні соціальної компетентності	Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість учнів	Кількість учнів у %	Кількість учнів	Кількість учнів у %
Високий рівень	3	7,5 %	3	7,5 %
Середній рівень	8	20 %	6	15 %
Низький рівень	10	25 %	10	25 %

Отже результати первинної діагностики вказують на те, що більшість молодших школярів паралелі 3-х класів (85 %) мають середній або низький рівень соціальної компетентності, що свідчить про необхідність зосередження на розвитку відповідних умінь і навичок у шкільному навчанні. Особливо важливою є робота з молодшими школярами, які мають низький рівень компетентності, це є важливим з точки зору підвищення їх мотивації та розуміння соціальних цінностей.

На другому етапі діагностичного дослідження була задіяна методика Г. Безпалової з метою визначити ступінь сформованості когнітивно-діяльнісного критерію соціальної компетентності задіяних у експериментальній роботі респондентів (Додаток Б).

Кількісно-якісний аналіз отриманих даних (рис. 2.5.) показав, що серед учнів третіх класів, 20 % мають високий рівень соціальної компетентності за когнітивно-діялісним критерієм, що вказує на їх

здатність ефективно взаємодіяти з іншими, виявляти емпатію, встановлювати позитивні відносини та володіти хорошими комунікативними навичками.

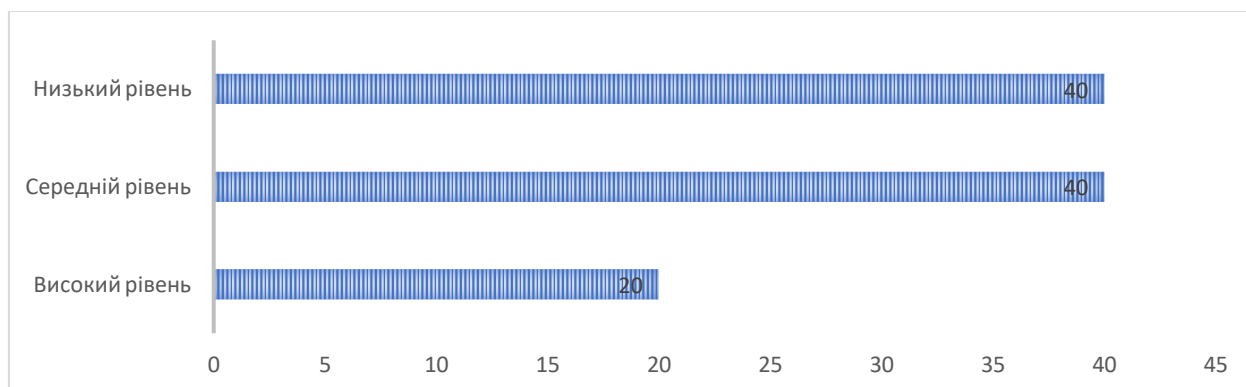

Рис. 2.5. Результати діагностики учнів паралелі 3-х класів за методикою Г. Безпалової

Однак, більшість учнів (80 %) знаходяться на середньому та низькому рівнях соціальної компетентності. Середній рівень, який становить 40 %, може вказувати на базові соціальні навички, але з потенціалом для подальшого розвитку. Низький рівень, також у 40 % молодших школярів, є індикатором для необхідності підвищити їх здатність до взаємодії та комунікації з іншими (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2.

Результати діагностики в контрольній та експериментальній групі молодших школярів за методикою Г. Безпалової

Рівні соціальної компетентності	Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість учнів	Кількість учнів у %	Кількість учнів	Кількість учнів у %
Високий рівень	7	17,5 %	8	20 %
Середній рівень	6	15 %	5	12,5 %
Низький рівень	8	20 %	6	15 %

На третьому етапі діагностичної роботи з учнями паралелі 3-х класів була задіяна методика В. Синявського, Б. Федоришина, з орієнтиром на вивчення особливостей комунікаційних здібностей молодших школярів (Додаток В).

Аналізуючи отримані дані ми відмітили, що низький рівень комунікаційних здібностей спостерігається у 10 % учнів молодшого шкільного віку (табл.2.3.). Це вказує на необхідність звернути увагу на цю групу дітей з метою покращення їхніх комунікативних навичок. Рівень нижче середнього мають 5 % школярів. Це може свідчити про певні труднощі в комунікації, але не такі виражені, як у попередній групі. Такі діти часто уникають спілкування, почуваються незручно в новому оточенні, мають обмежене коло знайомих, відчувають труднощі у встановленні контактів, погано адаптуються в незнайомих ситуаціях, не висловлюють свою думку і тяжко переживають образи.

Таблиця 2.3.

Результати діагностики в контрольній та експериментальній групі молодших школярів за методикою В. Синявського, Б. Федоришина

Рівні соціальної компетентності	Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість учнів	Кількість учнів у %	Кількість учнів	Кількість учнів у %
Низький рівень	2	5 %	2	5%
Нижче середнього	1	2,5 %	1	2,5 %
Середній рівень	6	15 %	6	15 %
Вище середнього	7	17,5 %	6	15 %
Високий рівень	5	12,5 %	4	10 %

Середній рівень притаманний 30 % молодших школярів (рис. 2.6.). Це свідчить про адекватні комунікаційні здібності, характерні для більшості дітей цього віку. Рівень вище середнього відмічається у 32,5 % дітей паралелі 3-х класів. Ці дані говорять про хороші комунікативні навички, які можуть бути додатково розвинуті у процесі дорослішання. Наявність молодших школярів з високим рівнем розвинутої комунікативних навичок (22,5 %) говорить про те, що відповідна розвиваюча робота ведеться як на рівні сім'ї так і на рівні школи.

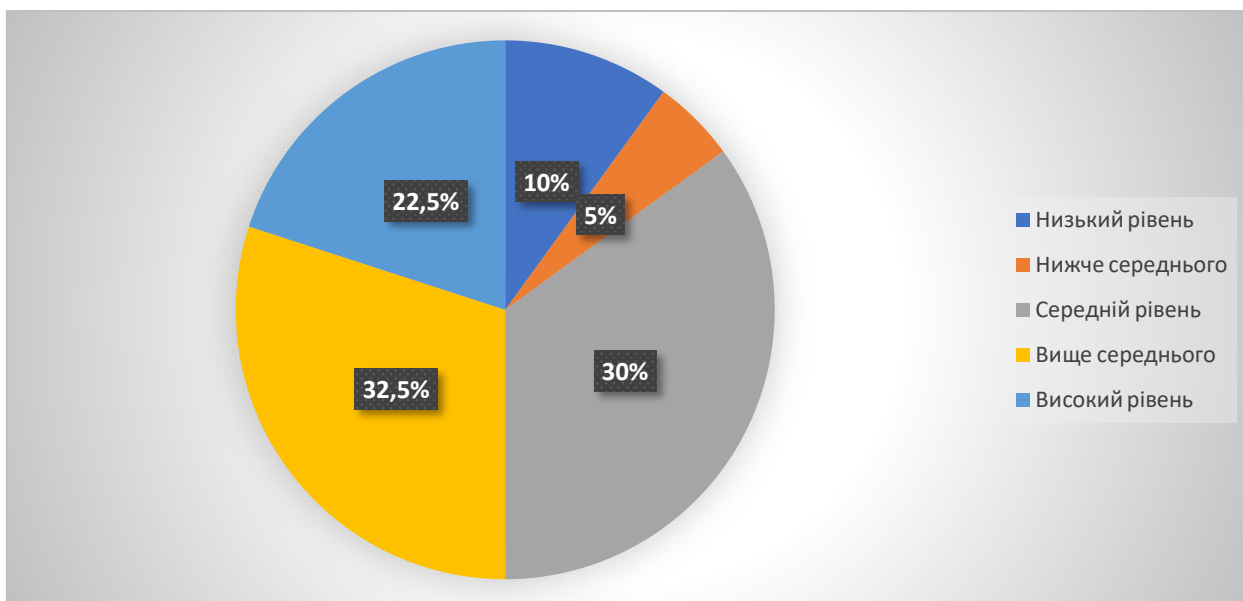

Рис. 2.6. Результати діагностики учнів паралелі 3-х класів за методикою В. Синявського, Б. Федоришина

Отже, результати діагностичного етапу нашого емпіричного дослідження показали актуальність розробки та впровадження додаткових програм та ініціатив, спрямованих на розвиток соціальної компетентності учнів початкової школи, особливо тих, хто має низький рівень розвитку цих навичок. Важливо також інтегрувати більше практичних вправ, а також засобів групового та інтерактивного навчання.

2.3. Дослідно-експериментальна робота з формування соціальної компетентності учнів на уроках «Я досліджую світ» засобами групового навчання

Орієнтуючись на статистичні дані отримані в ході діагностичного етапу емпіричного дослідження була проведена робота по розробці і впровадженню програми по формуванню соціальної компетентності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ» засобами групового навчання.

Формувальний етап експерименту припав на січень-травень 2023 року і реалізовувався у ході уроків курсу «Я досліджую світ» з учнями 3-А класу Новофедорівська гімназія Казанківської селищної ради Миколаївської області. Перед початком впровадження програми загальна вибірка дослідження була поділена на дві групи: 1) Експериментальна (учні 3-А кл.), 2) Контрольна (учні 3-Б кл.). Такий розподіл ми зробили ґрунтуючись на результатах констатувального експерименту, який показав, що суттєвих відмінностей у рівнях сформованості соціальної компетентності між молодшими школярами на паралелі 3-х класів не було виявлено. Для оцінки статистичної різниці між експериментальною та контрольною групами були застосовані методи ймовірнісного розподілу Т-критерій Стьюдента та Т-критерій Вілкоксона.

Під час вивчення курсу «Я досліджую світ» у третьому класі необхідно розвивати критичне мислення, слідуючи певному алгоритму. Це передбачає використання завдань, які тісно пов'язані з окремими тематичними напрямками та відповідають конкретному етапу уроку

Фрагменти уроків з курсу «Я досліджую світ» (3 клас) із залученням засобів групового навчання

Фрагмент уроку № 1

Тема уроку: Звірі

Мета уроку: Розвивати соціальну компетентність учнів шляхом спільного вивчення теми "Звірі", сприяти формуванню навичок співпраці та комунікації в групі.

Приклади завдань

Завдання 1: "Розпізнай звіра"

Молодші школярі розподіляються у групи по 4-5 осіб. Кожній групі видається картка із зображенням різних звірів (рис. 2.7.). Учасники групи

повинні обговорити та визначити, які звірі зображені на їхній картці. Після цього групи представляють свої висновки класу.

Очікувані результати:

1. Розвиток навичок співпраці та обговорення в групі.
2. Вміння слухати та висловлювати свою думку.
3. Сприяння формуванню загального розуміння теми "Звірі" учнями.

Рис. 2.7. Картка із зображеннями звірів

Завдання 2: "Малюнок моєї групи"

Групи отримують завдання створити великий малюнок, на якому треба зобразити різних звірів, представлених на картках. Кожен в групі відповідає за малюнок одного звіра та обговорює, як його найкраще зобразити. Після завершення роботи групи представляють свій колективний малюнок.

Очікувані результати:

1. Збільшення рівня взаємодії та співпраці в групах.
2. Розвиток творчих та комунікативних навичок.
3. Сприяння взаємопідтримці та обміну ідеями між учасниками групи

Фрагмент уроку № 2

Тема уроку: Тіло людини та її функції

Мета уроку: Розвивати соціальну компетентність учнів шляхом спільного вивчення теми "Тіло людини та її функції", сприяти формуванню навичок співпраці та комунікації в групі.

Приклади завдань

Завдання 1: "Модель тіла людини"

Діти розподіляються у групи по 3-4 особи. Кожна група отримує велику картонну фігуру людини (рис 2.8.). Завдання груп – розмістити на фігурі елементи тіла та позначити їх назви. Кожен молодший школяр в групі відповідає за певну частину тіла (голова, руки, ноги тощо). Групи представляють свої моделі класу.

Очікувані результати:

1. Розвиток навичок співпраці та розподілу обов'язків у групі.
2. Збільшення розуміння структури тіла людини та назв її частин.
3. Сприяння комунікації та обміну інформацією між учасниками групи.

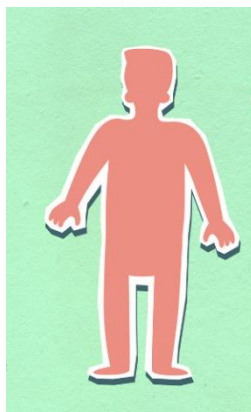

Рис. 2.8. Роздатковий матеріал для учнів «Фігура людини»

Завдання 2: "Здоров'я – наше найцінніше надбання"

Представники в групах обговорюють важливість догляду за своїм тілом та здоров'ям. Кожна група створює плакат або малюнок, на якому вони підкреслюють основні аспекти догляду за тілом та здоров'ям. Групи представляють свої роботи класу, обговорюючи важливість кожного елемента.

Очікувані результати:

1. Формування усвідомлення учнів початкових класів про важливість здорового способу життя та догляду за тілом.
2. Сприяння взаєморозумінню та обміну ідеями в групах.
3. Розвиток навичок аргументації та спроможності висловлювати власну думку.

Фрагмент уроку № 3

Тема уроку: Вода: Загадковий світ

Мета уроку: розвивати соціальну компетентність учнів, сприяти спільному вивченню теми "Вода: Загадковий світ", формувати навички співпраці та комунікації в групі.

Приклади завдань для учнів

Завдання 1: «Вода навколо нас»

Діти об'єднуються у невеликі у групи. Кожна група отримує картки із зображенням різних станів води: ріка, океан, хмара, сніг, лід (рис. 2.9.). Учасники групи обговорюють, які властивості та функції має вода в кожному з цих станів.

Очікувані результати:

1. Розвиток навичок співпраці та обговорення в групі.
2. Збільшення розуміння різних станів води та їхніх функцій.

Рис. 2.9. Роздатковий матеріал для учнів «Стани води»

Завдання 2: "Вода в нашому житті"

Групи отримують завдання створити презентацію або інфографіку, на якій будуть відображені різноманітні аспекти використання води у

повсякденному житті людей. Кожен представник групи відповідає за вивчення певного аспекту (наприклад, використання води у сільському господарстві, для виробництва тощо). Групи представляють свої презентації або інфографіку перед класом.

Очікувані результати:

1. Збільшення рівня взаємодії та співпраці в групах.
2. Розвиток творчих та комунікативних навичок учнів.
3. Сприяння формуванню усвідомлення про важливість води в повсякденному житті та її різноманітних функцій.

Фрагмент уроку № 4

Тема уроку: Функції шкіри

Мета уроку: розвивати соціальну компетентність учнів, сприяти спільному вивченню теми "Функції шкіри", формувати навички співпраці та комунікації в групі.

Приклади завдань для учнів

Завдання 1: "Розгляд та взаємодія"

Утворюються три групи. Кожній групі надається зображення шкіри з мікроскопічним збільшенням (рис. 2.10.). Учасники групи ретельно розглядають та обговорюють структуру шкіри, виділяючи її основні шари та елементи. Кожен учень може висловлювати свої спостереження.

Очікувані результати:

1. Розвиток навичок соціальної взаємодії.
2. Збільшення розуміння структури шкіри та її основних компонентів.
3. Сприяння комунікації та обміну інформацією між учасниками групи.

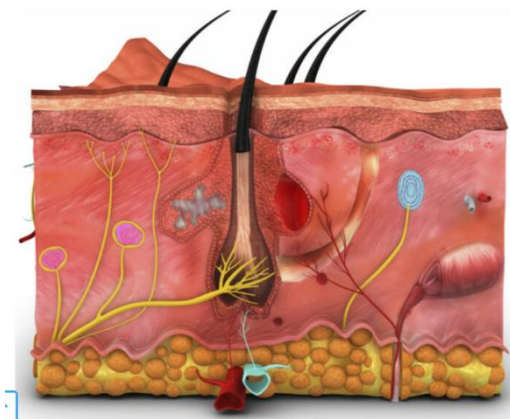

Рис. 2.10. Роздатковий матеріал для учнів «Шкіра людини»

Завдання 2: "Шкіра та її захист"

Групи отримують завдання розробити коротку рольову гру чи діалог, в якому кожен учень представляє різні функції шкіри (захист від ультрафіолетового випромінювання, регуляція температури, відчуття дотику тощо). Групи використовують теоретичні знання та творчість для створення діалогу чи сценки.

Очікувані результати:

1. Розвиток соціальної компетентності.
2. Розвиток творчих та комунікативних навичок учнів.
3. Формування усвідомлення про важливість функцій шкіри та її захисну роль.

Фрагмент уроку № 5

Тема уроку: Скелет - опора тіла

Мета уроку: розвивати соціальну компетентність учнів, сприяти спільному вивченню теми "Скелет - опора тіла", формувати навички співпраці та комунікації в групі.

Приклади завдань

Завдання 1: "Складання скелета"

Кожна група отримує набір карток із зображенням окремих кісток скелета (таких як череп, ключиця, хребець і т. д.). Завдання груп - скласти

картки разом та відновити скелет людини (рис. 2.11.). Учасники групи обговорюють, як правильно з'єднати кістки.

Очікувані результати:

1. Розвиток навичок співпраці та обговорення в групі.
2. Збільшення розуміння структури скелета та взаємодії його частин.
3. Сприяння комунікації та обміну інформацією між учасниками групи.

Рис. 2.11. Фрагмент картки для роботи в групах «Нога»

Завдання 2: «Захист наших кісток»

Групи отримують завдання створити презентацію або плакат, на якому вони представлять різні аспекти захисту скелета (правильне харчування, фізична активність, використання захисного спорядження тощо). Кожен учень в групі відповідає за вивчення певного аспекту. Групи представляють свої роботи класу.

Очікувані результати:

1. Збільшення рівня взаємодії та співпраці в групах.
2. Розвиток творчих та комунікативних навичок учнів.
3. Сприяння формуванню усвідомлення про важливість захисту скелета та правильного способу життя.

Тема уроку: Для чого тобі їжа

Мета уроку: розвивати соціальну компетентність учнів, сприяти спільному вивченню теми "Для чого тобі їжа", формувати навички співпраці та комунікації в групі.

Приклади завдань для учнів

Завдання 1: «Їжа та її корисність»

Молодші школярі об'єднуються у випадкові групи. Кожна група отримує картки із зображенням різних продуктів харчування (овочі, фрукти, м'ясо, молочні продукти тощо). Учасники групи обговорюють корисні властивості кожного продукту та визначають, які поживні речовини вони містять (рис. 2.12.).

Очікувані результати:

1. Розвиток навичок співпраці та обговорення в групі.
2. Збільшення розуміння корисності різних продуктів та їхніх впливів на здоров'я.
3. Сприяння комунікації та обміну інформацією між учасниками групи.

Рис. 2.12. Фрагмент картки для роботи в групах «Продукти харчування»

Завдання 2: «Бережливе відношення до їжі»

Групи мають розробити коротку інтерактивну гру чи рольову сценку, яка підкреслить важливість бережливого ставлення до їжі, мінімізації

відходів та вибору здорових продуктів. Кожен учень в групі придумує частину гри або сценарію.

Очікувані результати:

1. Збільшення рівня взаємодії та співпраці в групах.
2. Розвиток творчих та комунікативних навичок учнів.
3. Сприяння формуванню усвідомлення про важливість бережливого ставлення до їжі та її вплив на навколишнє середовище.

Фрагмент уроку № 7

Тема уроку: Для чого та як дихає людина

Мета уроку: Розвивати соціальну компетентність учнів, сприяти спільному вивченню теми "Для чого та як дихає людина", формувати навички співпраці та комунікації в групі.

Приклади завдань для учнів

Завдання 1: «Дихальна система та її роль»

Учасники групи працюють з картками із зображенням різних частин дихальної системи (легені, бронхи, діафрагма тощо). Учасники групи обговорюють роль кожної частини системи та як вони співпрацюють для забезпечення дихання (рис. 2.13.).

Рис. 2.13. Фрагмент картки для роботи в групах «Легені людини»

Очікувані результати:

1. Розвиток навичок співпраці та обговорення в групі.

2. Збільшення розуміння структури та ролі дихальної системи у людини.
3. Сприяння комунікації та обміну інформацією між учасниками групи.

Завдання 2: «Дихання для збереження здоров'я»

Групи мають розробити коротку презентацію чи плакат, який підкреслить важливість правильного дихання для збереження здоров'я. Кожен учень в групі відповідає за вивчення певного аспекту (наприклад, вплив дихання на здоров'я легень, важливість глибокого дихання тощо). Групи представляють свої роботи класу.

Очікувані результати:

1. Збільшення рівня взаємодії та співпраці в групах.
2. Розвиток творчих та комунікативних навичок учнів.
3. Формування усвідомлення про важливість правильного дихання для підтримання здоров'я.

Фрагмент уроку № 8

Тема уроку: Оберігаю ліс, плекаю його красу

Мета уроку: розвивати соціальну компетентність учнів, сприяти спільному вивченню теми "Оберігаю ліс, плекаю його красу", формувати навички співпраці та комунікації в групі.

Приклади завдань для учнів

Завдання 1: «Лісова екосистема»

Молодші школярі розподіляються у групи по 4-5 осіб. Кожна група отримує картки із зображенням різних елементів лісової екосистеми (дерева, тварини, гриби, річка тощо). Учасники групи обговорюють взаємозв'язок між цими елементами та визначають, які дії можуть впливати на рівновагу лісу.

Очікувані результати:

1. Розвиток навичок співпраці та обговорення в групі.

2. Збільшення розуміння взаємозв'язків у лісовій екосистемі та їхнього впливу на довкілля.
3. Сприяння комунікації та обміну інформацією між учасниками групи.

Завдання 2: «Мої дії для збереження лісу»

Групи отримують завдання розробити план ініціативи для збереження лісу в їхньому регіоні. Кожен учень в групі відповідає за визначення певного етапу плану (наприклад, висадження дерев, очищення території від сміття, навчання громадянству тощо). Групи представляють свої плани класу.

Очікувані результати:

1. Збільшення рівня взаємодії та співпраці в групах.
2. Розвиток творчих та комунікативних навичок учнів.
3. Сприяння формуванню усвідомлення про особистий внесок у збереження лісу та природи

Фрагмент уроку № 9

Тема уроку: Із джерела починається річка

Мета уроку: розвивати соціальну компетентність учнів, сприяти спільному вивченню теми "Із джерела починається річка", формувати навички співпраці та комунікації в групі.

Приклади завдань для учнів

Завдання 1: «Дослідження витоку річки»

Учні розподіляються у групи по 4-5 осіб. Кожна група отримує картки із зображенням різних типів джерел (джерело високогірної річки, джерело в лісі, джерело на полі тощо). Учасники групи досліджують особливості кожного типу джерела та обговорюють, як вони можуть впливати на характер річки.

Очікувані результати:

1. Розвиток навичок співпраці та обговорення в групі.

2. Збільшення розуміння різних типів джерел та їхнього впливу на формування річки.
3. Сприяння комунікації та обміну інформацією між учасниками групи.

Завдання 2: «Дизайн макету річки»

Групи отримують завдання створити макет річки, використовуючи різні матеріали (папір, картон, природні об'єкти тощо). Кожен учень в групі відповідає за вивчення певного елемента (джерело, річковий русло, береги тощо). Групи представляють свої макети класу.

Очікувані результати:

1. Збільшення рівня взаємодії та співпраці в групах.
2. Розвиток творчих та комунікативних навичок учнів.
3. Сприяння формуванню усвідомлення про процес формування річки та важливість збереження джерел.

Фрагмент уроку № 10

Тема уроку: Чорне море: Наш морський сусід.

Мета уроку: розвивати соціальну компетентність учнів, сприяти спільному вивченню теми "Чорне море", формувати навички співпраці та комунікації в групі.

Приклади завдань для учнів

Завдання 1: «Біорізноманіття Чорного моря»

Учні розподіляються у групи по 4-5 осіб. Кожна група отримує картки із зображенням різних видів морських істот (риби, молюски, водорості, дельфіни тощо), які зустрічаються у Чорному морі. Учасники групи вивчають інформацію про ці види та обговорюють їхні ролі у морському екосистемі.

Очікувані результати:

1. Розвиток навичок співпраці та обговорення в групі.

2. Збільшення розуміння біорізноманіття Чорного моря та взаємозв'язків у морській екосистемі.
3. Сприяння комунікації та обміну інформацією між учасниками групи.

Завдання 2: «Екологічні проблеми Чорного моря»

Групи створюють презентацію або плакат, на якому будуть відображені екологічні проблеми Чорного моря (забруднення, вирубка лісу, зниження рівня води тощо) та можливі шляхи їх вирішення. Кожен учень в групі відповідає за вивчення певного аспекту проблеми. Групи представляють свої презентації класу.

Очікувані результати:

1. Збільшення рівня взаємодії та співпраці в групах.
2. Розвиток творчих та комунікативних навичок учнів.
3. Сприяння формуванню усвідомлення про екологічні проблеми Чорного моря та важливість їх вирішення.

2.4. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи

Для оцінки результативності описаної вище програми, після її завершення нами було здійснено повторне діагностичне обстеження в обох групах учасників (контрольній та експериментальній), використовуючи ті самі методиками, що й на початку дослідження. Щоб визначити різницю у рівнях сформованості соціальної компетенції молодших школярів у експериментальній групі до і після впровадження програми, були зібрані статистичні дані з обох діагностичних зрізів за трьома задіяними у ході експерименту методиками.

У результаті повторної діагностики за методикою Є. Перелигіної, І. Фішман в експериментальній групі було відмічено зростання високих показників соціальної компетентності за когнітивно-діяльнісним критерієм

на 5 % (рис. 2.14., табл. 2.4.). При цьому середній рівень зріс на 15 %, а низький рівень знизився на 20 %. Якісних змін у контрольній групі молодших школярів не було виявлено.

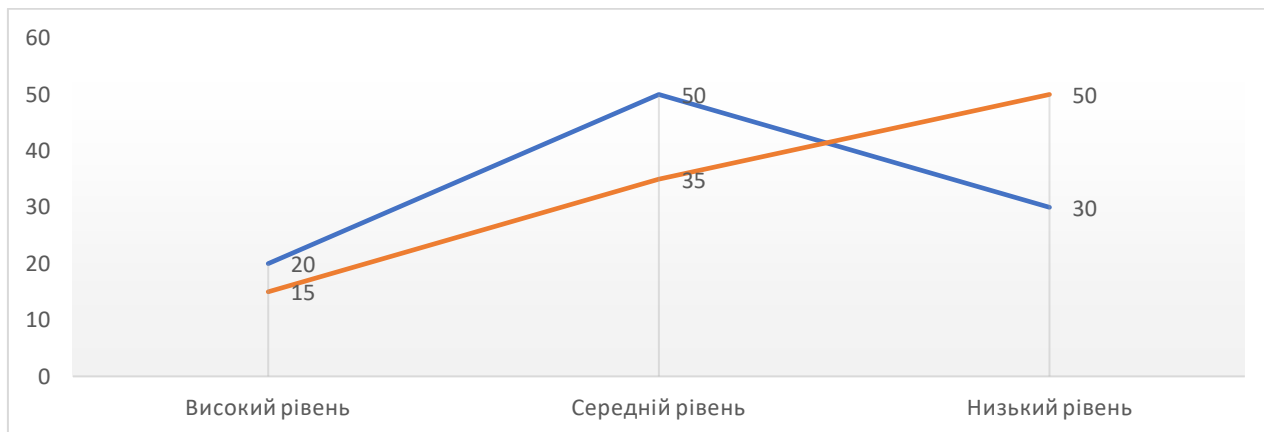

Рис. 2.14. Результати первинної та повторної діагностики за методикою Є. Перелигіної, І. Фішман в експериментальній групі

Таблиця 2.4.

Результати повторної діагностики в експериментальній групі за методикою Є. Перелигіної, І. Фішман

Рівні соціальної компетентності	До формувального експерименту	Після формувального експерименту
	Кількість учнів у %	Кількість учнів у %
Високий рівень	15 %	20 %
Середній рівень	35 %	50 %
Низький рівень	50 %	30 %

Кількісно-якісний аналіз даних по другій методиці (Г. Безпалової) показав наявність зміни у розподілі рівнів когнітивно-діяльнісного критерію соціальної компетентності серед респондентів, задіяних у експериментальній роботі, після впровадження експериментальної програми (рис. 2.15., табл. 2.5.). Показник високого рівня залишився незмінним (на позиції 20 %). Це може свідчити про те, що програма не мала значного впливу на підвищення вже високого рівня соціальної компетентності у цій категорії респондентів. При цьому параметр середнього рівня зріс на 15 % (з 40 % до 55 %). Це

значне покращення свідчить про те, що корекційна програма була ефективною для осіб із середнім рівнем компетентності, допомагаючи їм підвищити свої навички та знання. Показовим для нашого дослідження було зниження низьких показників на 15%, (з 40% до 25%). Зменшення кількості респондентів із низьким рівнем компетентності також можна вважати позитивним результатом впровадження експериментальної програми на уроках «Я досліджую світ» в 3-х класах. При цьому параметри респондентів, які увійшли в контрольну групу залишились без суттєвих коливань.

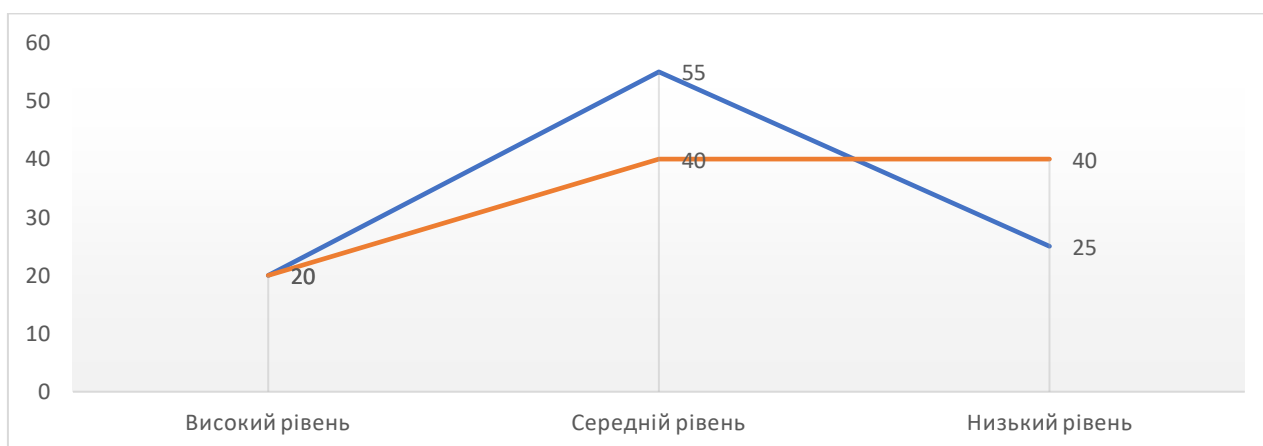

Рис. 2.15. Результати первинної та повторної діагностики за методикою Г. Безпалової в експериментальній групі

Таблиця 2.5.

Результати повторної діагностики в експериментальній групі за методикою Г. Безпалової

Рівні соціальної компетентності	До формувального експерименту	Після формувального експерименту
	Кількість учнів у %	Кількість учнів у %
Високий рівень	20 %	20 %
Середній рівень	40 %	55 %
Низький рівень	40 %	25 %

Аналіз статистичних даних з повторної діагностики учнів паралелі 3-х класів за методикою В. Сиявського, Б. Федоришина показав, що за комунікативним критерієм зафіксовано найменшу кількість змін у порівнянні з двома попередніми методиками (рис 2.16.). Низький рівень комунікаційних

здібностей знизився на 5% (з 10% до 5%). Це свідчить про покращення навичок у найбільш вразливої групи учнів.

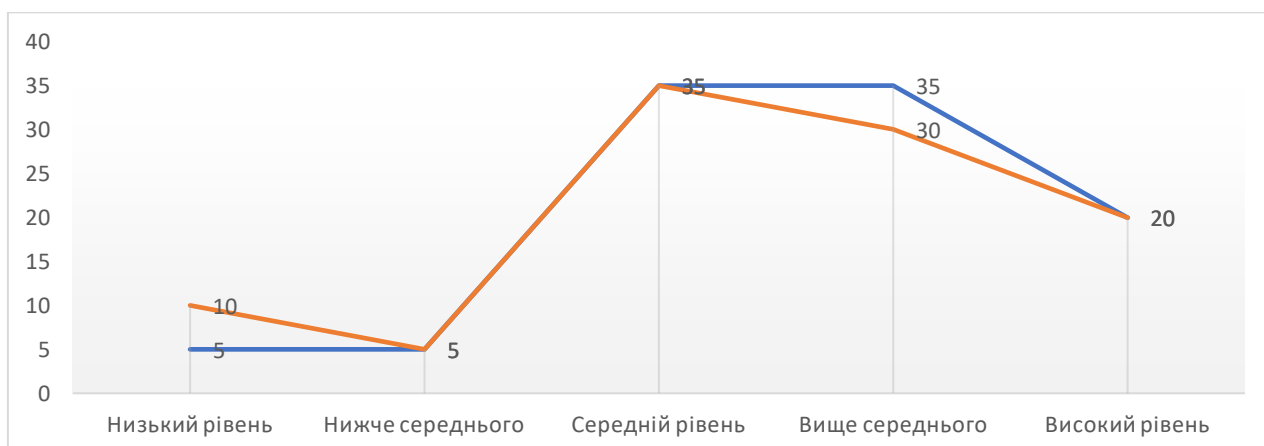

Рис. 2.16. Результати первинної та повторної діагностики за методикою В. Синявського, Б. Федоришина в експериментальній групі

Таблиця 2.6.

Результати повторної діагностики в експериментальній групі за методикою В. Синявського, Б. Федоришина

Рівні соціальної компетентності	До формульованого експерименту	Після формульованого експерименту
	Кількість учнів у %	Кількість учнів у %
Низький рівень	10 %	5 %
Нижче середнього	5 %	5 %
Середній	35 %	35 %
Вище середнього	30 %	35 %
Високий	20 %	20 %

Рівень нижче середнього залишився стабільним – 5%. Це може вказувати на необхідність подальшої підтримки та розвитку цієї групи учнів. Середній рівень також залишився незмінним – 35%. Це вказує на стабільність у розвитку комунікаційних навичок групи молодших школярів з середніми показниками. Рівень вище середнього зріс на 5% (з 30% до 35%), що може свідчити про покращення комунікативних умінь в учнів початкової школи, які вже мали їх не на низькому рівні. Високий рівень залишився незмінним –

20%. Без статистично значимих змін залишились і рівні молодших школярів, що увійшли до контрольної групи.

Як показують узагальнені результати повторної діагностики у двох групах молодших школярів, рівень соціальної компетентності зріс у експериментальній групі (після впровадження корекційної програми) і залишився без змін у контрольній групі, що підтверджує гіпотезу нашого дослідження (табл. 2.7.).

Таблиця 2.7.

Узагальнена статистика по результатам повторної діагностики у експериментальній та контрольній групах

Рівні соціальної компетентності	Результати у експериментальній групі	Результати у контрольній групі
	Кількість учнів у %	Кількість учнів у %
Результати за методикою Є. Перелигіної, І. Фішман		
Високий рівень	20 %	15 %
Середній рівень	50 %	30 %
Низький рівень	30 %	50 %
Результати за методикою Г. Безпалової		
Високий рівень	20 %	25 %
Середній рівень	55 %	40 %
Низький рівень	25 %	35 %
Результати за методикою В. Синявського, Б. Федоришина		
Низький рівень	5 %	10 %
Нижче середнього	5 %	5 %
Середній	35 %	40 %
Вище середнього	45 %	35 %
Високий	10 %	10 %

Для оцінки статистичних розходжень середніх показників комунікативних навичок юнаків використовувались як параметричні (Т-критерій Стюдента для зіставних вибірок), так і непараметричні (Т-критерій Вілкоксона) методи аналізу даних. Дослідження змін у середніх показниках $Mx(12,4)$ виявило зростаючу тенденцію у категоріях, які оцінюють високий рівень соціальної компетентності та комунікативних умінь. За результатами

T-критерію Стьюдента спостерігається позитивна динаміка, яка вказує на зміцнення факторів, що впливають на розвиток соціальної компетентності учнів молодшого шкільного віку, щ обуло досягнуто через впровадження експериментальної програми на уроках «Я досліджую світ».

Висновки до розділу 2

Аналіз нормативної бази та досвіду вчителів з практики роботи сучасного освітнього процесу НУШ показали важливість розвитку соціальної компетентності у молодших школярів засобами групового навчання. Зокрема, в Державному стандарті початкової освіти та в типових освітніх програмах передбачено формування соціальних компетентностей через інтегрований курс «Я досліджую світ». Цей курс охоплює матеріали декількох освітніх галузей і сприяє розвитку у дітей умінь і навичок, які є необхідними для їх соціальної адаптації та взаємодії.

Методика викладання в НУШ включає використання активних і практичних форм роботи, які заохочують дітей до участі в груповій діяльності, співпраці, а також формують вміння аналізувати, оцінювати та приймати рішення. Результати опитування вчителів-практиків з Кривого Рогу підтверджують активне використання методів групової взаємодії у процесі викладання, які сприяють розвитку соціальної компетентності учнів.

Дослідно-експериментальна робота спрямована на виявлення рівня соціальної компетентності учнів початкової школи, була реалізована в три етапи: діагностичний, формувальний та інтерпретаційний.

Результати первинної діагностики вказали на те, що більшість учнів (85 %) мають середній або низький рівень соціальної компетентності, що свідчить про необхідність додаткового розвитку цих навичок. Високий рівень соціальної компетентності мають лише 15% учнів. Середній рівень виявлений у 35 % учнів, в той час як 50 % учнів мають низький рівень. Ці статистичні дані напряду свідчать про значну потребу в розвитку соціальної

компетентності у молодших школярів, особливо тих, у кого вона розвинута на низькому рівні. Необхідно звертати увагу на інтеграцію в навчальний процес більшої кількості практичних вправ та методів групової та інтерактивної роботи, спрямованих на підвищення соціальної компетентності учнів.

Після впровадження програми з формування соціальної компетентності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ» було проведено повторне діагностичне обстеження, щоб оцінити її ефективність. Результати показали позитивні зміни в експериментальній групі за всіма трьома застосованими методиками. При цьому суттєвих змін у контрольній групі зафіксовано не було.

Ці результати свідчать про ефективність розробленої та реалізованої дослідно-експериментальної програми, особливо для тих учнів, які мали середній та низький рівні соціальної компетентності на початку експерименту. У цілому, робота програми сприяла підвищенню рівня сформованості соціальної компетентності серед учнів початкової школи.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз проблеми дослідження показав, що питання формування соціальних компетентностей є важливим аспектом сучасної освіти в системі НУШ. Аналіз літературних джерел виявив наявність багатьох досліджень, які акцентують увагу на необхідності розвитку особистості учня з урахуванням соціальних норм і цінностей. Визначено, що соціальна компетентність включає в себе не лише знання соціальної реальності, але й вміння адекватно взаємодіяти в соціальних ситуаціях та адаптуватися в змінних суспільних умовах.

У роботах вітчизняних дослідників підкреслюється важливість інтегрованих курсів, зокрема курсу «Я досліджую світ» у формуванні соціальних компетентностей учнів молодшого шкільного віку. Цей курс дає учням широкий спектр знань та умінь, ознайомлює їх з різними культурами та традиціями, тим самим сприяючи розвитку відкритості, толерантності та гнучкості мислення.

Окремим аспектом теоретичної частини дослідження було вивчення особливостей формування соціальної компетентності саме в системі НУШ. Виявлено, що групове навчання в рамках Нової української школи сприяє формуванню важливих соціальних навичок, таких як комунікація, співпраця, самостійність та відповідальність. Вчителі виконують роль фасилітаторів, спонукаючи учнів до активної самостійної роботи і взаємодії.

Аналіз практичного досвіду використання групових методів на уроках «Я досліджую світ» демонструє їх ефективність у формуванні соціальної компетентності учнів. Використання інтерактивних методів, таких як рольові ігри, проекти, дискусії, сприяє розвитку емпатії, взаєморозуміння та соціальної взаємодії.

В рамках дослідно-експериментальної роботи було проведено емпіричне дослідження, що складалося з трьох етапів. Первинні діагностичні

дані показали наявність низького та середнього рівнів соціальної компетентності у більшості учнів, що підтвердило необхідність додаткових заходів для їх розвитку. Впровадження програми з формування соціальної компетентності через групову взаємодію показало значне покращення в цій сфері.

Програма включала різноманітні заходи та активності, які відбувалися у формі інтерактивних уроків, рольових ігор, групових дискусій та проєктів. Учні працювали над завданнями, що розвивають навички співпраці, комунікації та критичного мислення. Зокрема, ці задачі реалізовувались при вивченні там: «Звірі», «Тіло людини та її функції», «Вода: загадковий світ», «Скелет - опора тіла», «Для чого тобі їжа», «Дихальна система та її роль», «Оберігаю ліс, плекаю його красу» та ін.

Результати формувального експерименту показали, що інтеграція групових активностей і проєктів у навчальний процес сприяє підвищенню рівня соціальної компетентності учнів початкової школи. Це дозволяє розвивати важливі соціальні навички, такі як вміння працювати в команді, висловлювати власні думки, поважати думки інших, а також здійснювати ефективну комунікацію та співпрацю.

Після повторного аналізу за мотиваційними показниками в рамках експерименту було зафіксовано збільшення високих результатів у соціальній компетентності відповідно до когнітивно-діяльнісного критерію на 5 %. Також було виявлено, що середній рівень соціальної компетентності збільшився на 15 %, у той час як показник низького рівня зменшився на 20 %. Параметр середнього рівня в когнітивно-діяльній сфері піднявся на 15 % (з 40 % до 55 %), а показник низьких комунікаційних здібностей впав на 5 % (з 10 % до 5 %). Ці дані вказують на поліпшення навичок серед учнів, які були найбільш схильні до труднощів.

У цілому, повторна діагностика після впровадження програми виявила позитивні зміни у рівнях сформованості соціальної компетентності учнів, особливо у тих, хто спочатку мав низькі показники. Зафіксовано

зростання високих та середніх показників соціальної компетентності, що свідчить про успішність застосованої програми. Особливо важливою була зміна у підходах до навчання, з орієнтацією на активну взаємодію, групову роботу та самостійність учнів.

Результати дослідження підтверджують необхідність інтеграції групових і інтерактивних методів навчання в процес освіти, особливо в контексті формування соціальних компетентностей. Це дає підґрунтя для розвитку нових педагогічних стратегій та методик, спрямованих на всебічний розвиток учнів.

На основі отриманих результатів можна рекомендувати ширше впровадження групових методів навчання у освітній процес, особливо у початковій школі. Також актуальним є подальше дослідження впливу різних видів групової діяльності на розвиток інших компетентностей учнів, а також розширення дослідження на інші вікові групи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрусенко І.В., Котелянець Н.В., Агеєва О.В. Особливості реалізації змісту інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в умовах Нової української школи. *Початкова школа*. 2018. № 9. С. 96-105.
2. Барановська О.В. Змішане навчання у початковій школі: нові форми взаємодії: методичні рекомендації. Київ: «Фенікс», 2021. 64 с.
3. Барановська О. В. Шкільний підручник в умовах нових суспільних викликів. *Проблеми сучасного підручника: зб. тез Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф.*, м. Київ, 28–29 трав. 2020 р. К. : Педагогічна думка, 2020. С. 12-15.
4. Басюк Н.А. «Людина і світ» з методикою викладання у початковій школі: навчально-методичний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 236 с.
5. Беккер Н.В. Основи формування соціальної компетентності школярів. *Науково-педагогічний огляд*. 2015. № 2 (8). С. 11-15.
6. Бібік Н.М. Соціалізація молодших школярів у взаємозв'язку урочної та позаурочної діяльності: методичний посібник. Київ. 2020. 104 с.
7. Бібік Н.М. Структура і зміст соціальної компетентності. Ціннісна складова соціалізації особистості дитини в умовах сьогодення: матеріали *Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*. 2020. С. 116-120.
8. Большакова І.О. Я досліджую світ: підруч. для 2 кл. закл. заг. серед. освіти (у 2-х частинах) : Ч.1. Харків : Видавництво «Ранок», 2019. 96 с.
9. Варецька О.В. Розвиток соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти: монографія. Запоріжжя: Кругозір, 2015. 532 с.

10. Варецька О.В. Розвиток соціальної компетентності вчителя початкової школи у післядипломній педагогічній освіті: методика діагностики. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2015. № 2. С. 35-48.

11. Вдовенко В., Котелянець Н., Агеєва О. Я досліджую світ: підруч. для 3 кл. закл. загал.серед.освіти (у 2-х ч.) Ч 1. (інформатика та дизайн і технології). Київ: Грамота. 2020. 144 с.

12. Волощенко О., Козак О., Остапенко Г. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Світич, 2023. 236 с.

13. Галінська Н. Ю.Формування громадянської та соціальної компетентностей учнів молодшої школи засобами мультиплікаційних фільмів. *Неперервна освіта у контексті глобалізаційних змін: шляхи подолання контраверсійності*: зб. наук. пр. науково-практичного семінару «Педагогічне Криворіжжя» Криворізького державного педагогічного університету, Кривий Ріг, 2023. С.87-89.

14. Гончарова-Горянська М. Соціальна компетентність: поняття, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів. *Рідна школа*. 2014. № 7-8. С. 71-74.

15. Губарева Д.В. Соціальна компетентність в умовах сучасної початкової школи України. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2020. С. 27-34.

16. Данилейко С.І. Толерантність як невід’ємна складова соціальної компетентності молодших школярів. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 2. С. 142–149.

17. Державний стандарт початкової освіти затверджено Постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р.№87 (у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/87-2018>.

18. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу до джерела: [Про освіту | від 05.09.2017 № 2145-VIII \(rada.gov.ua\)](https://rada.gov.ua/)
19. Зимня І.А. Компетенція і компетентність в контексті компетентнісного підходу в освіті: навч.-метод. посіб. Київ: Наука, 2019. 136 с.
20. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2019. 136 с.
21. Коваленко В. В. Формування соціальної компетентності молодших школярів в умовах сучасного інформаційного простору. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 6 (37). С. 37-40.
22. Коваленко В.В. Формування соціальної компетентності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Київ, 2017. 192 с.
23. Корнієнко М.М., Крамаровська І.Т., Зарецька І.Т. Я досліджую світ: підруч. для 3 кл. закл. загал.серед.освіти (у 2-х ч.) Ч 1. Харків: Ранок. 2020. 112 с.
24. Косянчук С.В. Соціалізація та самовизначення особистості: апгрейдери процесу реалізації педагогічних технологій в умовах профільного навчання. *Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень*. Київ: Талком, 2018. С. 138-141.
25. Кравцова О. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації групової форми навчання учнів. *Educational Dimension*. 2012. № 35. С. 125-130.
26. Красовська О. О., Максимчук Н. С., Міськова Н. М., Сичик К. І., Сойко І. М., Хом'як О. А., Шкабаріна М. А., Антонишин Н. І., Гагіна Ю. М., Деркач І. Л. Технології організаційно-управлінської та освітньої діяльності в початкових класах Нової української школи в умовах інтеграції України до Європейського Союзу. Монографія: видавець О. Зень. 2023. 422 с

27. Кулакова Л. М. Формування соціальної компетентності молодших школярів в умовах освітньо-виховного процесу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, січень 2022. № 14. С. 65-69.

28. Кучер С.Л. Використання педагогічних інновацій у процесі підготовки майбутніх учителів технологій. Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук. праць. Харків: УПА, 2017. № 56-57. С. 138-146.

29. Кучер С.Л. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації процесу оцінювання навчальної діяльності учнів на уроках технології. Підвищення якості освіти в професійній підготовці майбутніх вчителів: матеріали всеукр. наук. конф. (Кривий Ріг, 2–3 жовт. 2014 р.). Кривий Ріг: КП ДВНЗ «КНУ», 2014. С. 59-60.

30. Кучер С.Л. Використання методології дизайн-мислення при виконанні творчих проектів майбутніми вчителями технологій. Педагогічні аспекти підготовки викладачів з візуального мистецтва та дизайну: сучасність і перспективи: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. в рамках Міжнародного форуму «Дизайн-освіта 2017» (Харків, 10–11 жовт. 2017 р.). Харків: ХДАДМ, 2017. С. 56–58.

31. Кучер С. Л. Неперервна дизайн-підготовка майбутніх учителів технологій як педагогічна проблема. Теорія і методика виховання: наук.-пед. вісник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. Вип. 8. С. 24–26.

32. Маджарова С.Є., Іванова Г.М. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Trends in science and practice of today*. 2021. № 5. С. 23-29.

33. Мальцева О. І. Кіберсоціалізація як особливий вид соціалізації особистості. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Педагогічні науки. Соціалізація особистості в умовах сучасних викликів*. 2020. № 2 (333). Ч. 2. С. 190-199.

34. Марущак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Креативна педагогіка*. Житомир, 2016. Вип. 11. С. 97-108.

35. Митник О., Манзер С., Цілик Н. Теоретико-методичні засади становлення успішної в соціумі особистості під час навчально-виховного процесу в ЗНЗ. *Рідна школа*. 2017. №. 1-2. С. 36-40.

36. Ніколаєску І.О. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів: Науково-методичний посібник. Черкаси: ОПОПП, 2014. 76 с.

37. Нова українська школа : порад. для вчит. / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

38. Павлик О. Розвиток життєвих компетентностей молодших школярів на уроках української мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Випуск 47. Тернопіль, 2013. С. 174-179.

39. Проценко О.В. Соціальна компетентність молодших школярів як предмет наукових досліджень. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 35 (88). С. 451-457.

40. Розвиток соціально-комунікативної компетентності обдарованих учнів початкової школи: посіб. Н.В. Лук'янчук та ін.; за заг. ред. Н.В. Лук'янчук, Н. А. Климової. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2014. 132 с.

41. Сидоренко В. Концепти Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист*. 2018. № 5. С. 4-17.

42. Соловійова А.В. Формування соціальної компетенції молодших школярів. *Молодий учений*. 2020. № 26.1 (316.1). С. 41-43.

43. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко [Електронний ресурс]. Режим доступу до джерела: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>

44. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна [Електронний ресурс]. Режи доступу до джерела:

<https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty>.

45. Токарева Н.М., Шамне А.В. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник. Київ, 2017. 548 с.

46. Філімонова Т.В. Методичні рекомендації з нормативної навчальної дисципліни «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі» для змішаного навчання здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта. Миколаїв: СПД Румянцева, 2023. 94 с.

47. Флярковська О. Психолого-педагогічні умови формування соціальної компетентності підлітків. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2019. № 4 (75). С. 36-40.

48. Шелестова Л. В. Дидактичні проблеми дистанційного навчання. The XXVIII International Science Conference «Trends in science and practice of today», June 01 – 04, 2021, Ankara, Turkey. 555 p. P. 306-309.

49. Юрченко О. Основи формування соціальної компетентності молодших школярів: практичний довідник. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. 250 с.

50. Юрченко О. Структура соціальної компетентності молодшого школяра. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 7. С. 224-233.

51. Bratitsis T. Children's motivation and collaboration via computer while creating digital stories. *International Journal of Knowledge and Learning*. 2012. № 3. P. 239-258.

52. Dimitrova K. Formation of soft skills in preschool and primary school age - an important factor for success in a globalizing world. *Knowledge International Journal*, 28(3), 2018. p. 909-914.

ДОДАТОК А

Діагностична методика Перелігіної Є. А. та Фішман І. С.

№	І рівень		
1.	Чи міг би ти, працюючи в групі, взяти на себе відповідальність і бути старшим у ній?		
	а) ні в якому разі	б) так, я завжди хочу бути першим	в) так, якщо тобі надають довіру однокласники
2.	Коли ви відстоюєте свою думку, то:		
	а) можете відмовитися від неї, якщо вислухаєте переконливі аргументи	б) залишитеся при своїй думці, які б аргументи не висувалися	в) зміните свою думку, якщо вас будуть примушувати
II рівень			
3.	Ти обрав би в якій навчатимешся, бо:		
	а) туди пішли вчитися твої друзі	б) вона неподалік будинку	в) там цікаво вчитися
4.	Для того, щоб ти встиг зробити всі необхідні справи:		
	а) потрібно скласти план та чітко його дотримуватися	б) не обов'язково складати план	в) не потрібно нічого планувати
III рівень			
5.	У вільний час я зазвичай:		
	а) переглядаю телевізор	б) безцільно тиняюся по вулиці	в) відвідую гуртки по інтересам
6.	Якщо ти вже вирішив, яку професію вибереш, коли виростеш, то:		
	а) будеш регулярно відвідувати потрібні гуртки, секції	б) відвідуватимеш гуртки та секції з настрою	в) не будеш, тому що це забирає багато часу

ДОДАТОК Б

Діагностична методика Беспалової Г. М.

№	Питання:	Відповіді:
1	Правила за якими живе моя школа, мій клас я приймаю, вважаю, що вони розумні.	
2	У мене була можливість дізнатися, за якими правилами живе моя школа.	
3	Для того, щоб існувати школа, клас, держава вони повинні мати свої правила.	
4	Можливо, правила, за якими живе мій клас, моя школа мені і не подобаються, але я вважаю, що їх потрібно дотримуватися.	
5	У мене є можливість змінити правила, за якими живе мій клас, моя школа.	
6	Я хотів би більше знати про правила або закони, за якими живе моя держава.	
7	Я хотів би більше знати про правила або закони, за якими живе моє суспільство.	
8	Я почуваюся громадянином своєї держави.	
9	Як громадянин своєї держави у мене є права та обов'язки, і я їх знаю.	
10	У мене є достатньо знань та умінь, щоб добре влаштуватися у життя.	
11	Я маю достатньо умінь, щоб досягти того, чого я хочу.	
12	Я знаю і вмю достатньо, щоб, опинившись в іншій школі або іншому місті відчувати себе своїм.	
13	Зі своїми однокласниками, я спілкуюся або разом робимо що-небудь крім уроків.	
14	Шкільні свята мені цікаві.	
15	У нас у школі часто відбувається щось цікаве, крім уроків.	
16	Моє життя більше залежить від батьків, ніж від мене.	
17	Моє життя більше залежить від того, як складуться обставини.	
18	Мої успіхи у школі залежать від мене.	
19	Мої стосунки з людьми більше залежать від мене, ніж від тих, з ким, я спілкуюся.	
20	Я несу відповідальність за те, як я роблю.	

ДОДАТОК В

Діагностична методика В.В. Синявського, Б.О. Федоришина

Текст опитувальника

1. Чи багато у Вас друзів, з якими Ви постійно спілкуєтеся?
2. Чи часто Вам вдається схилити більшість своїх товаришів до прийняття ними Вашої думки?
3. Чи довго Вас турбує почуття образи, завдане Вам кимось із Ваших товаришів?
4. Чи завжди Вам важко орієнтуватися в критичній ситуації, що створилася?
5. Чи є у Вас прагнення до встановлення нових знайомств із різними людьми?
6. Чи подобається Вам займатися громадською роботою?
7. Чи вірно, що Вам приємніше й простіше проводити час із книгами або за будь-якими іншими заняттями, ніж із людьми?
8. Якщо виникли будь-які перешкоди в здійсненні Ваших намірів, то чи легко Ви відступаєте від них?
9. Чи легко Ви встановлюєте контакти з людьми, які значно старші за віком?
10. Чи любляете Ви придумувати та організовувати зі своїми товаришами різні ігри і розваги?
11. Чи важко Ви включаєтеся в нову для Вас компанію?
12. Чи часто Ви відкладаєте на інші дні ті справи, які потрібно було б виконати сьогодні?
13. Чи легко Вам вдається встановлювати контакти з незнайомими людьми?
14. Чи прагнете Ви домагатися, щоб Ваші товариші діяли згідно з Вашою думкою?
15. Чи важко Ви освоюєтеся в новому колективі?
16. Чи правда, що у Вас не буває конфліктів із товаришами через невиконання ними своїх обов'язків, зобов'язань?
17. Чи прагнете Ви при слушній нагоді познайомитись і поговорити з новою людиною?
18. Чи часто у вирішенні важливих справ Ви приймаєте ініціативу на себе?
19. Чи дратують Вас оточуючі люди, і чи хочеться Вам побути самоті?
20. Чи правда, що Ви зазвичай погано орієнтуєтеся в незнайомій для Вас обстановці?
21. Чи подобається Вам постійно знаходитися серед людей?

22. Чи виникає у Вас роздратування, якщо Вам не вдається закінчити розпочату справу?
23. Чи Ви вагаєтеся, відчуваєте незручність або сором'язливість, якщо доводиться проявити ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?
24. Чи правда, що Ви втомлюєтеся від частого спілкування з товаришами?
25. Чи любляете Ви брати участь у колективних іграх?
26. Чи часто Ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, які зачіпають інтереси Ваших товаришів?
27. Чи правда, що Ви відчуваєте себе невпевнено серед малознайомих Вам людей?
28. Чи правда, що Ви рідко прагнете до доказу своєї правоти?
29. Чи гадаєте Ви, що Вам не завдає особливого клопоту внести пожвавлення в малознайому Вам компанію?
30. Чи берете Ви участь у громадській роботі?
31. Чи прагнете Ви обмежити коло своїх знайомих невеликою кількістю людей?
32. Чи правда, що Ви не прагнете відстоювати свою думку або рішення, якщо воно не було відразу прийняте Вашими товаришами?
33. Чи відчуваєте Ви себе невимушено, потрапивши в незнайому компанію?
34. Чи охоче Ви беретеся до організації різних заходів для своїх товаришів?
35. Чи правда, що Ви не відчуваєте себе достатньо впевненим і спокійним, коли доводиться говорити що-небудь великій групі людей?
36. Чи часто Ви спізнюєтеся на ділові зустрічі, побачення?
37. Чи правда, що у Вас багато друзів?
38. Чи часто Ви опиняєтеся в центрі уваги своїх товаришів?
39. Чи часто Ви бентежитесь, відчуваєте незручність при спілкуванні з незнайомими людьми?
40. Чи правда, що Ви не дуже впевнено почуваете себе в оточенні великої групи своїх товаришів?

ДОДАТОК Г

**Аналіз структури технологічної освітньої галузі в
Типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом О. Савченко
(1-4 клас)**

Змістові лінії технологічної освітньої галузі			
«Інформаційно-комунікаційне середовище»	«Середовище проектування»	«Середовище техніки і технологій»	«Середовище соціалізації»
<p>1) вивчати питань гармонійного поєднання функціональності та естетичності у виробках;</p> <p>2) здійснювати пошук та опрацювання тематичної інформації у взаємодії з іншими;</p> <p>3) досліджувати природні, штучні і синтетичні матеріали;</p> <p>4) розрізняти та читати графічні зображення;</p> <p>5) конструювати вироби з готових деталей;</p> <p>6) розвивати асоціативно-образне та критичне мислення;</p> <p>7) оволодівати базовими знаннями у партнерській взаємодії, що формують цілісне уявлення про виробничу сферу людської діяльності;</p> <p>8) засвоювати навчальний матеріал змістових ліній.</p>	<p>1) реалізовувати творчий потенціал учнів, створювати умови для продукування ідей, вибору особисто привабливих об'єктів праці;</p> <p>2) проектувати – моделювати і конструювати;</p> <p>3) виконувати елементарні графічні зображення;</p> <p>4) добирати матеріали за їх властивостями;</p> <p>5) читати інструкційні картки із зображеннями для поетапного виготовлення виробу;</p> <p>6) розвивати аналітичне, просторове та творче мислення, уміння працювати в команді, створювати умови для оволодіння елементами дизайну;</p> <p>7) виявляти проблеми, продукувати ідеї, вибір соціально і особистісно значущих об'єктів проектування;</p> <p>8) виконувати елементарні графічні зображення;</p> <p>9) добирати матеріали для виготовлення виробів за їх властивостями;</p>	<p>1) формувати навички організації робочого місця, безпечної праці з ручними інструментами та пристосуваннями;</p> <p>2) поетапно виготовляти вироби з використанням традиційних та сучасних технологій;</p> <p>3) раціонально використовувати матеріали;</p> <p>4) розвивати логічне та алгоритмічне мислення, психомоторні здібності, здатність до координування дій і взаємодопомоги;</p> <p>5) формувати навички організації робочого місця, безпечної праці з ручними, механічними інструментами й пристосуваннями;</p>	<p>1) формувати здатність оцінювати та презентувати результати проектно-технологічної діяльності, обговорювати їх з іншими;</p> <p>2) ефективно використовувати створені вироби;</p> <p>3) долучатися до благочинної діяльності;</p> <p>4) виконувати трудові дії в побуті для самообслуговування та якісного облаштування життєвого простору;</p> <p>5) розвивати емоційний інтелект;</p> <p>6) здійснювати оцінювання і самооцінювання процесу та результатів власної або спільної проектно-технологічної діяльності;</p>

ДОДАТОК Д

**Аналіз структури технологічної освітньої галузі в
Типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом Р. Шияна
(1-4 клас)**

Змістові лінії технологічної освітньої галузі			
«Технічна творчість і техніка»	«Світ технологій»	«Світ ремесел»	«Побут»
<p>1) залучати учнів до творчої діяльності у процесі конструювання та моделювання під час самостійної або колективної роботи з конструктором;</p> <p>2) сприяти розвитку просторової уяви й елементів творчого та технічного мислення учнів, через читання і зіставлення малюнків, графічних зображень, за якими учні складатимуть конструкції;</p> <p>3) виконувати макетування об'ємних моделей транспортних засобів, будинків, веж, роботів тощо.</p>	<p>1) формувати в учнів здатність планувати власну діяльність у процесі вивчення конструкційних матеріалів – від розпізнавання їх на дотик до аргументованого добору для створення виробу, виконувати найпростіші способи їх обробки;</p> <p>2) формувати в учнів здатність розуміти і дотримуватися послідовності у виготовленні виробів, аргументувати обрану послідовність у роботі;</p> <p>3) формувати в учнів здатність планувати власну діяльність у процесі вивчення конструкційних матеріалів.</p>	<p>1) формувати в учнів ставлення до творів декоративно-ужиткового мистецтва та ремесел як культурної спадщини українського народу;</p> <p>2) формувати вміння створювати та оздоблювати прості вироби за зразком чи власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва.</p>	<p>1) формувати практичні навички організації власної життєдіяльності;</p> <p>2) формувати вміння розв'язувати практичні завдання у власному побуті, планувати та реалізовувати найпростіші трудові дії;</p>

Сертифікат учасника польського конкурсу

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II
Wydział Nauk Społecznych
Instytut Pedagogiki
Katedra Dydaktyki, Edukacji Szkolnej i Pedeutologii

Lublin, 19 czerwca 2023 r.

Szanowna Pani

Галінська Наталія

serdecznie dziękujemy za troskę i zaangażowanie w przygotowanie
uczniów do udziału w konkursach – literackim

„Świat wiejskich wartości źródłem mojego wzrastania”
oraz plastycznym

„Piękno naszej okolicy”

organizowanym przez Katedrę Dydaktyki, Edukacji Szkolnej i Pedeutologii w ramach
Międzynarodowego Zespołu Szkół Wiejskich.

Dziękując z życzliwością liczymy na owocną współpracę w przyszłym roku szkolnym.

prof. dr hab. Krystyna Chałas
Kierownik Katedry Dydaktyki, Edukacji Szkolnej
i Pedeutologii

Ткаченко О. Ю.	
Ткаченко Б. Б.	Будова як основа формування м'язів навчачих майбутніх педагогів.....45
Убийд Л. Л.	Проблема формування у студентів ЗВО основ культури здорового способу життя.....46
Чуклен Р. О.	Активна професійна позиція педагога, її структура та інтеграція.....48
РОЗДІЛ 3	
УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	
Алматова Н. О.	Роль універсальних навчальних актуальності навчання у навчальних дисциплінах.....50
Бажале Н. О.	Використання технологій інтерактивного навчання в процесі діяльності учнів в умовах дистанційної освіти.....51
Блакочина Н. І., Коваленко Т. О.	Особливості організації роботи з молодшими школярами в умовах інклюзивної освіти.....52
Гашинська Н. Ю.	Засоби формування громадянських та соціальних компетентностей молодших школярів.....54
Гайда У. Г.	Розвиток соціальної компетентності молодших школярів засобом проєктної технології.....55
Димчак О. В.	Дистанційні інтерактивні методи навчання на уроках англійської мови в роботі з обдарованими дітьми.....56
Кабаченко О. О.	Роль уроку культури спілкування молодших школярів у діяльнісних навчальних ситуаціях.....58
Калачова В. А.	Технологічний підхід як засіб формування здорового способу життя учнів.....60
Кобилецька О. В.	Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів.....61
Коваленко І. А.	Ефективність використання маркетингових стратегій закладом вищої освіти (на прикладі Криворізького державного педагогічного університету).....62
Король А. М.	Управління процесом маркетингових комунікацій у маркетинговій освітній послугі.....64
Клавченко Т. В.	Формування національно-патриотичної свідомості здобувачів освіти на уроках фізики в спеціальній школі.....66
Кутенявич Ю. В.	Формування комунікативних умінь молодших школярів засобом освітніх веб-ресурсів.....67
Магуза В. В.	Використання ігрових технологій навчання на уроках української мови та літературного читання в початковій школі.....69
Мельник У. С.	Організація партнерської взаємодії з підлітками на заняттях фізичною культурою.....71
Оста Т. В.	Інтерактивні технології як засіб формування соціальних і громадянських компетентностей молодших школярів.....72
Петренко О. А.	Управління освітнім процесом школи післядипломної освіти.....73
Ремцова Н. А.	Здоров'яберливі технології як засіб формування здорового способу життя учнів.....75
Сивина М. В.	Мотивація учнів молодших школярів.....76
Тимофієва Л. С.	Робота з інтегративної системи забезпечення якості освіти як основи процесу стратегічного розвитку закладу вищої освіти.....77
Фокіна Н. В., Малащенко І. С.	Процес формування творчості учнів в умовах інклюзивної освіти.....79
РОЗДІЛ 4	
МОДЕРНИЗАЦІЯ НЕПРЕРВНОЇ ОСВІТИ	
Божко Л. В.	Особливості та протиріччя як вид неформальної освіти.....80
Валерова О. О.	Суцільний шлях до реалізації міжшкільно-партнерського мовлення дослідників.....81

власніми методами, які будуть об'єктивні, урахування різниці мови і культурних особливостей, а також врахування культурних особливостей мови, на якій здійснюється навчання. Крім того, важливо врахувати культурні особливості мови, на якій здійснюється навчання, та культурні особливості мови, на якій здійснюється навчання.

Отже, вивчення мови повинно бути комплексним і враховувати всі аспекти мови, на якій здійснюється навчання, та культурні особливості мови, на якій здійснюється навчання. Це дозволить досягти високої якості освіти та підготовки студентів до життя в багатомовному світі.

Гайдамак Н. Ю.
м. Криворіжжя, Кривий Ріг

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Стаття розглядає шляхи формування соціальної компетентності дітей та студентів загальноосвітньої школи в умовах формування громадянського суспільства. Проаналізовано вплив різних засобів формування соціальної компетентності на розвиток громадянського суспільства.

Ключові слова: громадянська компетентність, соціальна компетентність, засоби формування. The article reveals the content of civic and social competences according to the Standard of Primary Education, as well as the means of their formation in younger schoolchildren. The importance of taking into account the principles of conformity to nature in educational work and the selection of educational tools is emphasized.

Сьогодні ми живемо в епоху глобалізації, коли люди з різних країн та культур зустрічаються та взаємодіють. Це вимагає від нас високого рівня соціальної компетентності, тобто здатності розуміти, спілкуватися та взаємодіяти з людьми з різних культур та країн. Соціальна компетентність – це набір знань, навичок та цінностей, які дозволяють людині ефективно взаємодіяти з іншими людьми в різних ситуаціях. Вона включає в себе вміння розуміти потреби та інтереси інших людей, спілкуватися з ними, вирішувати конфлікти та працювати в команді. Соціальна компетентність є важливою частиною освіти, оскільки вона допомагає дітям стати громадянами, які можуть жити в мирі та злагоді з іншими людьми.

Важливою складовою соціальної компетентності є вміння розуміти потреби та інтереси інших людей. Це означає, що ми повинні вміти ставити себе на місце інших людей та розуміти, чому вони можуть почувати певні емоції. Це допомагає нам краще розуміти інших людей та будувати з ними гарні стосунки. Крім того, важливо вміти спілкуватися з іншими людьми. Це означає, що ми повинні вміти висловити свої думки та почуття, а також вислухати думки та почуття інших людей. Це допомагає нам краще розуміти інших людей та будувати з ними гарні стосунки. Соціальна компетентність є важливою частиною освіти, оскільки вона допомагає дітям стати громадянами, які можуть жити в мирі та злагоді з іншими людьми.

Гайдамак Н. Ю.
м. Криворіжжя, Кривий Ріг

власніми силами, які будуть об'єктивні, урахування різниці мови і культурних особливостей, а також врахування культурних особливостей мови, на якій здійснюється навчання. Крім того, важливо врахувати культурні особливості мови, на якій здійснюється навчання, та культурні особливості мови, на якій здійснюється навчання.

Отже, вивчення мови повинно бути комплексним і враховувати всі аспекти мови, на якій здійснюється навчання, та культурні особливості мови, на якій здійснюється навчання. Це дозволить досягти високої якості освіти та підготовки студентів до життя в багатомовному світі.

Гайдамак Н. Ю.
м. Криворіжжя, Кривий Ріг

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Стаття розглядає шляхи формування соціальної компетентності дітей та студентів загальноосвітньої школи в умовах формування громадянського суспільства. Проаналізовано вплив різних засобів формування соціальної компетентності на розвиток громадянського суспільства.

Ключові слова: громадянська компетентність, соціальна компетентність, засоби формування. The article reveals the content of civic and social competences according to the Standard of Primary Education, as well as the means of their formation in younger schoolchildren. The importance of taking into account the principles of conformity to nature in educational work and the selection of educational tools is emphasized.

Сьогодні ми живемо в епоху глобалізації, коли люди з різних країн та культур зустрічаються та взаємодіють. Це вимагає від нас високого рівня соціальної компетентності, тобто здатності розуміти, спілкуватися та взаємодіяти з людьми з різних культур та країн. Соціальна компетентність – це набір знань, навичок та цінностей, які дозволяють людині ефективно взаємодіяти з іншими людьми в різних ситуаціях. Вона включає в себе вміння розуміти потреби та інтереси інших людей, спілкуватися з ними, вирішувати конфлікти та працювати в команді. Соціальна компетентність є важливою частиною освіти, оскільки вона допомагає дітям стати громадянами, які можуть жити в мирі та злагоді з іншими людьми.

Гайдамак Н. Ю.
м. Криворіжжя, Кривий Ріг